

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

Vliv volného času na sociálně patologické jevy u žáků
2. stupně základní školy

Autor práce: Jana Bobrová

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Studijní program: Pedagogika volného času

2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Děkuji vedoucí své bakalářské práce PhDr. Zuzaně Svobodové, PhD. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce, které mi během psaní práce poskytovala.

Dále bych ráda poděkovala své rodině a blízkým přátelům za jejich trpělivost, oporu a motivaci nejen při psaní této práce.

Obsah

Obsah	4
Úvod	6
Teoretická část	8
1. Volný čas.....	8
1.1 Význam pojmu volný čas	8
1.2 Faktory působící na volný čas	9
1.3 Funkce volného času	12
1.4 Hodnoty a volný čas.....	13
2. Sociálně patologické jevy.....	15
2.1 Příčiny vzniku sociálně patologických jevů	16
2.2 Členění sociálně patologických jevů.....	18
2.3 Prevence sociálně patologických jevů v základních školách	21
3. Starší školní věk.....	25
3.1 Fyziologický vývoj.....	25
3.2 Psychologický vývoj	26
3.3 Starší školní věk a volný čas.....	27
Praktická část	28
4. Výzkumné šetření	28
4.1 Metodologie výzkumného šetření a jeho cíl.....	28
4.2 Charakteristika výzkumného vzorku.....	29
4.3 Etické principy a průběh sběru dat.....	30
4.4 Vyhodnocení výzkumného šetření	30
4.5 Interpretace výsledků	43

5. Diskuse	46
Závěr	49
Seznam tabulek	51
Seznam grafů	52
Seznam použitých zdrojů	53
Seznam příloh	56
Přílohy.....	57
Abstrakt	61
Abstract	62

Úvod

Tato práce se zabývá tematikou vlivu volného času na sociálně patologické jevy u žáků druhého stupně základních škol. V dnešním světě tato problematika získává na významu, zejména pokud jde o žáky 2. stupně základních škol, kteří se nacházejí ve významné fázi svého vývoje. Volný čas by měl jedinci přinést pocit uvolnění, prostor pro získávání nových dovedností a možnost pro sociální interakci. Napříč tomu obvykle volný čas s sebou přináší jistá rizika spojená s nezdravým životním stylem a vznikem sociálně patologických jevů. Důležité je věnovat tomuto tématu pozornost i proto, že vliv volného času na žáky 2. stupně základních škol může mít dlouhodobé důsledky pro jejich fyzické, duševní i sociální zdraví.

Cílem práce je porozumět tomu, zda volný čas může vést k výskytu sociálně patologických jevů u žáků druhého stupně základních škol. Dalším dílčím cílem je zjistit, jaký podíl na vzniku rizikového chování a sociálně patologických jevů má již zmiňovaná škola a její nabídka zájmových aktivit v rámci volného času žáků, a také to, zda se výskyt a množství sociálně patologických jevů liší mezi jednotlivými ročníky.

Práce je rozdělena a strukturována do čtyř kapitol, které zahrnují další podkapitoly. První tři se zabývají teoretickým výzkumem týkajícím se této problematiky. Čtvrtá kapitola zahrnuje praktickou část, která obsahuje dotazníkové šetření, které slouží k výzkumu této práce. Úvodní kapitola je zaměřena na základní informace o volném čase. Dále se zaměřuje na faktory, které volný čas výrazně ovlivňují, na funkce, které volný čas s sebou přináší, a také na hodnoty, které s tímto tématem úzce souvisejí.

Druhá kapitola se věnuje základnímu popisu sociálně patologických jevů. Popisuje příčiny, které vedou ke vzniku rizikových jevů, a přináší jejich stručné členění na konkrétní projevy, které se nejčastěji vyskytují v prostředí škol a školských zařízení. Poslední část této kapitoly je věnována prevenci, která je využívána v základních školách a vede ke snižování nežádoucích jevů u dětí a mládeže.

Další část práce obsahuje základní údaje o věkové kategorii staršího školního věku, přičemž zahrnuje komplexní vývoj fyziologických i psychologických aspektů v rámci lidského života. Kapitola také zmiňuje vztah a postoj dospívajících jedinců k naplnění volného času.

Závěrečnou kapitolu tvoří praktický profil práce, který zahrnuje výzkumné šetření v konkrétní základní škole v Jihočeském kraji. Především mapuje problematiku volného času v rámci sociálně patologických jevů u žáků druhého stupně dané školy. V rámci sběru dat byla využita kvantitativní metoda výzkumu. Žákům 2. stupně základní školy byly předloženy dotazníky, které obsahovaly 17 dílčích otázek. Dotazníky obsahovaly otevřené, polootevřené i uzavřené otázky. Praktická část zahrnuje metodologii

výzkumného šetření a jeho cíl, charakteristiku výzkumného vzorku, etické principy a průběh sběru dat, dále pak vyhodnocení a výsledky výzkumného vzorku i interpretaci výsledků.

Teoretická část

1. Volný čas

Téma volného času je nedílnou součástí každého z nás, proto bych se ráda tímto tématem zabývala právě v první části této práce. Ohledně tohoto tématu existuje široká škála teorií a definic, které si však nejsou zcela cizí a navzájem se doplňují. Záslouhou volného času se mohou dostavit pocity spokojenosti, naplnění a řada dalších pozitivních emocí. Volný čas je zároveň obvykle ovlivňován tím, v jaké životní situaci či životním období se nacházíme, proto je důležité upřesnit, jaké faktory na volný čas působí a co může správné naplnění volného času přinést.

1.1 Význam pojmu volný čas

Volný čas je součástí důležitého rozvoje jedinců, ale i společnosti, bez kterého se nelze obejít. Podporuje mnoho složek v životě lidí, a to například dobrou kvalitu života a celkovou životní spokojenost. Dále napomáhá mezilidským vztahům a podporuje udržování demokratického myšlení i celkové fungování společnosti. Nejčastěji je volný čas podle Hamříka popisován jako určitá činnost, která vychází z preferencí jedinců.¹

Knotková pohlíží na volný čas jako na hodnotu udávající atribut svobody člověka, který je ze začátku života jedince udáván lidmi, kteří o něj pečují a později se transformuje do jeho osobního nakládání s časem. To znamená, že na začátku svého života je jedinec z hlediska volného času ovlivňován jinými lidmi, protože ti mají mnohem větší vliv na něj i na jeho čas než on sám. Nejvíce ho především ovlivňují ti, kteří se o něj starají, což vesměs bývají rodiče. Například mají vliv na to, s čím si bude jedinec hrát, na co se může dívat v televizi, co bude moci či nebude moci dělat v určitých situacích a podobně.²

Volný čas podle Pávkové lze definovat jako čas, který je využíván svobodnou volbou aktivit, který si člověk na základě svých zájmů vybírá. Využívá čas podle toho, co chce dělat, a nemusí dělat cokoli, aniž by musel. Nejedná se tedy o dobu, kdy člověk naplňuje své povinnosti, ba naopak, soustředí se na to, co shledává zajímavým. Tento čas by měl člověku přinést pocity potěšení, radosti a uvolnění, které jsou důležité k odpočinku a regeneraci. Tyto činnosti pak přispívají k celkovému rozvoji osobnosti. Nicméně k těmto zájmům a činnostem náleží i takové činnosti, které mohou být považovány za ztrátové aktivity. Kupříkladu jsou to takové činnosti, které nemusí být vždy ústřední volbou jedince – například cesta do zájmového kroužku. Největší význam mívají převážně ty aktivity, které si člověk zvolí sám. Může se také jednat o různé aktivity

¹ Srov. HAMŘÍK, Z. *Volný čas dětí a mládeže: zábava, odpočinek a příležitost pro rozvoj*, s. 11.

² Srov. KNOTKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*, s. 7.

spojené s povinností, to znamená, že se vždy nemusí oddělit oblast volného času od oblasti povinností. Pokud se však neoddělí, nelze o tomto čase mluvit jako o volném, ovšem jako o polovolném čase.³

Další autor, Hofbauer, se do jisté míry shoduje s předchozími, které jsem uvedla, a navzájem se doplňují. Tvrdí, že volný čas je doba, kdy má člověk možnost zaměřit se na to, co je pro něj důležité, a má možnost zabývat se tím, v čem je zainteresován. Lze pojednávat v tomto kontextu o zájmových činnostech, zájmovém vzdělávání, odpočinku či jiných aktivitách přinášejících pocit uvolněnosti, radosti a spokojenosti. Aktivitu nebo činnost, které jsou nezbytné pro fungování a existenci člověka, však považovány za volnočasové aktivity nejsou, nelze tedy o nich hovořit jako o aktivitách, které by plnohodnotně naplňovaly volný čas. Volný čas vychází ze svobodného rozhodnutí, které určuje jedinec na základě svých zájmů, zálib a preferencí.⁴

1.2 Faktory působící na volný čas

Existuje nespočet faktorů, které jsou působící na volný čas, proto bych se v této podkapitole chtěla zaměřit na činitele, které ovlivňují nejen nás, ale i náš volně strávený čas.

Zahraniční autorky Dridea a Sztruten vyznačují kategorie, které ovlivňují volný čas a působí na něj. V první řadě jedince ovlivňují jeho věk a pohlaví. Následně na něho působí také vzdělání či kultura. Vyplývá z toho, že svobodný člověk, který nemá rodinu, se bude pravděpodobněji a intenzivněji věnovat svým zájmům a koníčkům ve volném čase, protože k tomu bude mít dostatečný prostor ve srovnání s tím, kdo má jisté povinnosti vůči své rodině. Nicméně nelze tvrdit, že je tento faktor jediný, který na jedince může působit. Velký vliv ve volném čase má vzdělání, jelikož studovaný člověk má větší tendence rozvíjet se mnohem snadnějším způsobem v daném oboru, pokud se zájmová činnost týká speciálních znalostních dovedností. Druhá kategorie je zaměřena na sociální postavení jedince ve společnosti. Je více než zřejmé, že člověk z vyšší příjmové skupiny bude mít větší tendenci realizovat své zájmy, přičemž bude disponovat i odpovídajícími finančními prostředky. K tomuto tématu také náleží postoje a hodnoty, které mnohdy bývají zásadním faktorem pro naplnění volného času. Poslední kategorii lze definovat jako příležitost, která jedince obklopuje, tudíž lze hovořit o tom, že nezbytnou roli v tomto tématu hrají také jisté volnočasové instituce. Tato zařízení mohou mít zásluhu na větší účasti v záležitostech realizace volného času.⁵

Volný čas je podle autorky Knotkové velmi podstatný. Zajišťuje fungování i celistvý rozvoj společnosti, proto je nezbytné usilovat o to, aby byl tento čas správně naplněn. Z jejího hlediska působí na volný čas mnoho faktorů, které lze rozdělit do dvou

³ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 11–12.

⁴ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 176.

⁵ Srov. Dridea, C., Sztruten G. *Free time – the major factor of influence for leisure*, s. 2–3.

základních rovin. První se týká vnitřních neboli exogenních faktorů, které zahrnují vlastnosti jedince – temperament, motivaci a vůli. Vnitřní faktory dále zahrnují zkušenosti, věk, pohlaví jedince i jeho fyzickou a psychickou stránku. Vyplývá z toho tedy to, že se žena bude zabývat rozdílnými volnočasovými činnostmi než muž a muž jinými než žena. Tuto teorii lze uplatňovat i u stejného pohlaví, jelikož starší žena bude ovlivněna jinými faktory než dívka mladšího věku, tudíž se bude věnovat jiným aktivitám ve svém volném čase než dívka, která je výrazně mladší, a naopak. Bude-li člověk fyzicky zdravý, bude mít více možností trávit svůj volný čas například činnostmi, které zahrnují sportovní a pohybové dovednosti, kdežto fyzicky znevýhodněný člověk bude mít mnohdy horší podmínky k trávení volného času sportem. Druhé faktory, o kterých Knotková pojednává ve své publikaci, jsou faktory vnější. Ty obsahují vše, co nás v daném světě obklopuje a působí na nás zvenčí. Nejčastěji na jedince působí rodina, v níž vyrůstá, a ovlivňuje tak daného jedince v jeho zájmech a zálibách.⁶

Na myšlenku týkající se rodiny lze navázat i v případě Hofbauera, který tvrdí, že každá rodina by měla usilovat o to, aby své děti vedla k pozitivnímu naplnění volného času a k tomu, aby se naučily rozhodovat a svobodně uvažovat o tom, co je pro ně podstatné, zajímavé a smysluplné. Na základě výše zmíněného by měla rodina podpořit své dítě při výběru volnočasových aktivit, a dát tak jedinci prostor pro realizaci jeho osobních zájmů. Dále je rodina určitým vzorcem chování pro jedince. Lze tedy předpokládat, že jejich volný čas bude povětšinou podobným a naplňovaným obrazcem jako obraz volného času rodiny.⁷

Následujícím činitelem, který bezesporu působí na jedincův volný čas, jsou vrstevníci. Jedinec se ve školním věku s vrstevnickou skupinou setkává poměrně pravidelně a intenzivně. Především se s nimi setkává v rámci školy, která se také pojí k faktorům, které mají určitý vliv na volný čas. Nicméně v tomto případě nelze uvažovat jen o dětech a mládeži. Lidé, kteří již nenavštěvují školu, se stále obklopují vrstevnickou skupinou, která může mít značnou moc ke změně ve volném čase.⁸

1.2.1 Škola a školská zařízení pro volný čas

Jedním z hlavních faktorů je již zmiňovaná škola, ke které se blíže dostávám právě v této části, jelikož samotná škola představuje jedno ze stěžejních témat této práce. V dnešním světě často dochází k organizování volného času pomocí různých organizací a zařízení přinášejících jedincům rozmanité spektrum nabídek k využití volného času. Škola a školská zařízení obvykle mimo jiné nabízí celou řadu zájmových kroužků či činností, a působí tak na volný čas dětí, mládeže, dospělých i seniorů.

⁶ Srov. KNOTKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*, s. 10–11.

⁷ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 176.

⁸ Srov. KNOTKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*, s. 11.

Škola jako výchovné zařízení plní hned několik vzdělávacích a výchovných funkcí. Jednou z těchto funkcí je předpoklad pro správný přístup k životu. K této tematice náleží i správné naplnění volného času a celkový rozvoj jedince. Školy nabízejí volnočasové aktivity, které mohou žáci využít. Účast je zcela dobrovolná a napomáhá k dosažení individuálních předpokladů a zájmového vzdělávání jedince.⁹

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy poskytuje zájmové vzdělávání hned v několika formách. První z nich je školní družina, která má svůj vlastní vzdělávací program, který je vhodný pro úpravu podle aktuálních potřeb a zájmů jedinců. Školní družina umožňuje pravidelnou docházku dětí a mládeže a poskytuje prostor pro naplnění volného času vhodným směrem. Především přijímá mladší žáky dané školy, ovšem může přijmout i starší děti a mládež. Nabízí obsáhlou nabídku volnočasových aktivit a činností, které jsou zaměřeny na celkový rozvoj osobnosti. Výhodou školní družiny je, že žáci pobývají v prostředí, které je pro ně již známé.¹⁰

„Střediska volného času jsou rovněž školskými zařízeními, jejich posláním je motivovat, podporovat a vést děti, žáky, studenty, mládež, ale i dospělé k rozvoji osobnosti, k získávání a rozvoji klíčových a odborných kompetencí, zejména smysluplnému využívání volného času, a to širokou nabídkou činností v bezpečném prostředí, s profesionálním týmem pedagogů. Činnost středisek volného času se uskutečňuje ve více oblastech zájmového vzdělávání nebo se zaměřuje na konkrétní oblast zájmového vzdělávání.“¹¹

Tato střediska jsou založena na metodické, odborné či materiální pomoci, kterou poskytují nejen účastníkům zájmových činností, ale i školským zařízením a školám. Nejsou určena pouze dětem a mládeži, nýbrž i dospělým a seniorům, kteří mohou využít jejich nabídky. Střediska tohoto typu neorganizují pouze pravidelné činnosti a zájmové kroužky, kam účastníci dochází. Vytváří rozmanité programy, jednorázové akce, kurzy, tábory, výukové programy i jiné možnosti, jichž je možné využít. V důsledku jejich činností můžeme předpokládat jistou prevenci v oblasti rizikového chování, také rozvoj osobnosti a fungování ve společnosti.¹²

„Školní kluby podobně jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání a poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné nebo několika škol podle vlastního školního vzdělávacího programu, vycházejíce ze zájmů a potřeb jednotlivých žáků. Od školní družiny se klub liší především starším věkem účastníků a odlišnými formami činností. Činnost školních klubů je totiž určena přednostně žákům druhého stupně základní školy, žákům nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia a odpovídajícím ročníkům

⁹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 66.

¹⁰ Srov. MŠMT. *Zájmové vzdělávání: Školní družiny* [online].

¹¹ MŠMT. *Zájmové vzdělávání: Školská zařízení* [online].

¹² Srov. Tamtéž [online].

osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Účastníkem může být i žák prvního stupně základní školy, který není přijat k pravidelné denní docházce do družiny.“¹³

1.3 Funkce volného času

Jedna z nejvýznamnějších funkcí, které jsou součástí volného času, jsou potřeby. Podle W. P. Opaschowského má jedinec potřebu kompenzovat svůj povinnostmi přehlcený čas, a to převážně činnostmi, kterými se zabývá ve volném čase a které ho naplňují, aby vyvážil jednostrannost povinností. Další potřeby, které zmiňuje, jsou potřeby integrace, komunikace a participace. Díky plnému využití volného času tedy lze dojít k tomu, že člověk se snadněji začlení mezi ostatní a bude schopen lépe komunikovat a vést společenský život. Dále mu tyto složky nabízejí pocit sounáležitosti a toho, že někam patří. Na základě těchto pojmů je možné uvést i enkulturaci neboli účast na společném životě. V neposlední řadě také vyzdvihuje kontemplaci, tedy určitý čas pro sebe a pro své sebeurčení. Další typickou potřebou člověka je edukace, tedy poznávat, vzdělávat se a učit se novým věcem či se zdokonalovat ve věcech, které člověk již ovládá. Nedílnou součástí těchto potřeb je také potřeba rekreace – odpočinku a znovuoobnovení dosavadních sil, které ztrácí při plnění povinností.¹⁴

Podle Hofbauera existují tři základní funkce volného času. Nejprve odpočinek, který zajišťuje regeneraci a odreagování se od pracovních záležitostí, dále rozvoj osobnosti, směřující k tomu, aby lidé spoluutvářeli kulturu, a tou poslední je zábava, která napomáhá k obnovení zdravého duševního stavu a sil.¹⁵

Další stanoviska funkcí popsala Kratochvílová, která je rozdělila na pět dílů. Její myšlenky se shodují s předchozími. První je zajišťování zdravotně hygienické funkce, jinými slovy má volný čas přinést odreagování se a jistou kompenzaci zátěže. Volný čas má také rozvíjet jedince obecně spolu s jeho zájmy a vědomostmi. Funkce, která je nezbytná pro volný čas, je formativně výchovná, kdy se rozvíjí vůle a osobní charakter člověka. Následující funkce má za úkol vytvářet vztahy mezi jednotlivými lidmi, učení se komunikaci a participaci. Jedná se tedy o funkci společenskou. Činnost, kterou v neposlední řadě zajišťuje volný čas, je prevence, protože naplnění volného času může předcházet nevhodnému a rizikovému chování.¹⁶

Tyto myšlenky nadále rozšiřuje Čáp, který k odpočinku, kompenzaci a zábavě přidává další funkce volného času. Jedna z nich slouží k poznání společnosti a rozmanitých činností, další pak k formování vědomostí, dovedností a schopností. Další funkcí může být samotný volný čas, který se postupně vyvíjí ve prospěch duševního či

¹³ MŠMT. *Zájmové vzdělávání: Školní kluby* [online].

¹⁴ Srov. VÁŽANSKÝ, M. SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*, s. 29–32.

¹⁵ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 95.

¹⁶ Srov. KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika volného času*, s. 79.

fyzického zdraví jedince. Formují se také zájmy v zájmových činnostech a v neposlední řadě slouží volný čas k celkovému rozvoji osobnosti.¹⁷

Z jiné perspektivy lze pohlížet na volný čas jako na prostor, ve kterém má jedinec možnost vydechnout a zaměřit se sám na sebe. Volný čas je také příležitostí pro osobní reflexi a napomáhá k oddělení každodenního života od všednosti a stereotypu. Díky tomu má jedinec možnost osvobodit se od nereálných a nesplnitelných nároků na jeho seberealizaci. Všechny tyto složky jsou poté brány jako jistý předpoklad pro naplnění člověka mimo konzumní postoj, který vede k naučení se prostě „být“. Tyto funkce pak napomáhají k celkové proměně identity člověka, kterou lze pozorovat u všech činností, kterými se člověk zabývá, ať už v pracovním, či volném čase. Mají tendenci měnit celkový postoj k práci, ke světu či k celkovému způsobu života.¹⁸

1.4 Hodnoty a volný čas

Hodnoty a volný čas spolu úzce souvisejí, mají mezi sebou jistou vazbu, protože trávení volného času obvykle vychází z hodnot daného člověka, a tak je pro mou práci důležité specifikovat, co to hodnoty jsou.

Každý jedinec přisuzuje hodnoty určitým situacím, událostem nebo činnostem, které naplňují a uspokojují zájmy tohoto jedince.¹⁹

Hodnoty lze definovat v širším slova smyslu jako specifické vlastnosti člověka z hlediska přírodní či společenské perspektivy. Lze je popsat také jako jevy, které mohou být pozitivní i negativní. Určují smysl pro jedince i pro společnost. Hodnoty jsou obsaženy v sociální sféře. Například se s nimi setkáváme ve vztazích mezi lidmi, dále souvisí se zájmy jednotlivců a projevují se v běžném životě a v chování jedinců.²⁰

Kučerová hovoří o hodnotách v užším slova smyslu jako o souboru, který udává kulturu dané společnosti. Kultura pak udává normy ideálů, které mohou být mravní, sociální či estetické.²¹

Na tuto myšlenku je možné navázat prostřednictvím autora Pospíšila: „Sehrává-li kultura zprostředkující roli při sdílení hodnot a stejně tak děje-li se prožívání volného času v rámci kultury, potom lze vskutku oprávněně předpokládat, že mezi hodnotami a volným časem budou existovat hlubší vazby a specifické formy prožívání volného času se mohou stát nástrojem pro sdílení a interiorizaci hodnot. Proto dále uvažujeme o volném čase jako o sféře hodnot, v níž se odráží volný čas jak kulturně či habituálně

¹⁷ Srov. ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*, s. 415.

¹⁸ Srov. SVOBODOVÁ, Z. a kol. *Svobodný čas: pedagogika volného času jako výchova ke svobodě*, s. 80–81.

¹⁹ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 192.

²⁰ Srov. NYTROVÁ, O. *Dialog mezi hodnotami, aneb Hodnoty vyřčené a hodnoty žité*, s. 52–53.

²¹ Srov. KUČEROVÁ, S. *Člověk–hodnoty–výchova: Kapitoly z filozofie výchovy*, s. 65.

determinovaný, tak díky vazbě na hodnoty, které často rámec kultury překračují, jako kulturu utvářející.“²²

²² POSPÍŠIL, J. *Hodnoty a volný čas: Nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času*, s. 57.

2. Sociálně patologické jevy

V současné době se stále více setkáváme s pojmem sociálně patologické jevy. V této kapitole bych ráda podrobněji rozebrala, jak můžeme sociálně patologické jevy jako celek charakterizovat. Dále se zaměřím na jednotlivé jevy, které lze rozdělit a definovat, přestože jsou stále součástí jednoho a téhož, a to sociální patologie.

O sociálně patologických jevech nelze hovořit jako o náhodném chování, protože má své vlastní příčiny, které se mohou týkat oblasti prostředí, ve kterém se tento jev zrodil. Tyto jevy můžeme nazvat také rizikovými projevy chování, vyznačují se nezdravým a špatným životním stylem. Tento životní styl vede k nedodržování sociálních norem, k absenci etických hodnot a k opomenutí práv a předpisů, kterými by měl být jedinec veden po celý svůj život. Dohromady mohou sociálně patologické jevy představovat veliké riziko pro samotné jedince, ale i pro okruh lidí a společnost, ve které tito jedinci žijí.²³

Na problematiku sociální patologie nahlíží i Fišer a Škoda, kteří ve své publikaci uvádějí, že jsou to jevy, které jsou pojmenováním pro vychýlené chování ve společenském měřítku normalnosti. Také mohou být označovány za nežádoucí společenské chování, které může představovat hrozbu nejen pro samotného jedince, ale i pro jeho okolí.²⁴

V případě, že tito dva autoři nahlíží na sociálně patologické jevy jako na něco neobvyklého a nenormálního, je nutné si upřesnit, co „normálnost“ neboli „normalita“ znamená. Z jejich vysvětlení vyplývá, že normalitu nelze jednoznačně a přesně definovat, jelikož se odvíjí od toho, v jaké úrovni vývoje a poznání se člověk nachází. Znamená to tedy, že některá společnost může považovat určité chování za normální, kdežto druzí ho mohou označit za abnormální či nežádoucí chování. Vystává z toho otázka, zda je vůbec možné tento pojem dostatečně charakterizovat, jelikož měřítko normalnosti je zcela pohyblivé.²⁵

Pokud se vrátím zpět k sociální patologii, tito konkrétní autoři tvrdí: „V současné době je tento pojem někdy nahrazován a označován jako sociální deviace nebo také sociální dezorganizace. Pojem sociální patologie se ale od pojmu sociální deviace liší. Jevy, které jsou označovány za deviantní, nemusí být totiž vždy patologické. Sociálně patologické jevy jsou vždy pro společnost či jednotlivce negativní, což v případě

²³ Srov. POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů: Manuál praxe*, s. 9.

²⁴ Srov. FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*, s. 13.

²⁵ Srov. Tamtéž, s. 23.

deviantních jevů platit nemusí. Proto je při vymezení pojmů vhodné oba pojmy rozlišovat.²⁶

Sociální deviace je podle Vaničkové první stupeň nevhodného neboli tzv. aberantního chování. Sociální deviace je chápána jako odchylka od normy, která je vytvořena společností. Konkrétní normy společnosti jsou osvojovány během procesu socializace. Deviantní chování se projevuje především tím, že se odlišuje od norem společnosti, nebo je porušuje, může existovat mnoho příčin, které napomáhají k takovému chování. Sociální deviaci lze rozdělit na primární a sekundární.²⁷

2.1 Příčiny vzniku sociálně patologických jevů

Jak jsem již zmiňovala, patologické jevy se v dnešním světě mnohdy vyskytují častěji, proto je potřeba uvést a ujasnit si, jaké činitele a hrozby mají za následek vznik těchto jevů.

Z pohledu Vágnerové jsou známky sociálně patologických jevů biologicky a sociálně podmíněny a jsou ve vzájemné interakci. Znamená to tedy, že ačkoliv dítě vyrůstá v harmonické rodině, může mít zdravotní potíže, které mohou vést k nevhodnému a rizikovému chování.²⁸

Svou myšlenku Vágnerová rozšiřuje na dalších stránkách své publikace. Činitele zapříčiňující a zvyšující riziko vzniku těchto jevů dělí do čtyř oblastí. První dvě se týkají biologické dispozice, kdy může dojít k chybnému vývoji. Právě v první oblasti se může začít projevovat temperament, který předvídá jisté genetické dispozice, a to především v projevu impulzivity, v negaci vůči výchovným prostředkům a podobně. Druhá oblast, která se týká biologické dispozice a může mít vliv na rizikové chování, je porucha centrálního vývoje či jisté oslabení této složky. V této oblasti má autorka na mysli především poruchu ve vývoji prenatálního a perinatálního vývoje, kdy tento faktor snižuje schopnost sebeovládání a zvyšuje riziko emoční lability. Z hlediska inteligence však není možné mluvit o riziku vzniku těchto jevů. Druhá část příčin se upevňuje v negativních vlivech prostředí. Nejčastěji na chování jedince působí rodina, která může zapříčinit určité negativní projevy a postoje jedince.²⁹

Svou teorii autorka potvrzuje i v jiné části publikace: „Obecně platí, že mezi genetickou dispozicí a fenotypovým projevem, tj. jejich realizací, je dost složitý vztah.

²⁶ FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*, s. 13.

²⁷ Srov. VANIČKOVÁ, E. *Dětská prostituce*, s. 33.

²⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Poradenská psychologie pro pedagogy se zaměřením na problémy v chování. Problémy v chování mohou mít různé příčiny i různá řešení*, s. 38.

²⁹ Srov. Tamtéž, s. 69.

Uplatnění genů mohou ovlivnit i faktory vnějšího prostředí, které jejich projev nějakým způsobem modifikují apod.³⁰

Jak již bylo zmiňováno, ke vzniku sociálně patologických jevů napomáhají i rodina a výchova. Výchovu lze chápat z Ondrejkočovy teorie zakomponované v publikaci od Krause a Poláčkové jako prostředek pro sjednocení a kultivaci složek lidské osobnosti. Je také technikou a příležitostí k tomu, aby měli vychovávající možnost přispět ke změně chování v pozitivním měřítku společnosti. Výchova může být chápána i jiným podstatným směrem, a to jako proces, který má na svědomí přenos dovedností a hodnot od vychovávajícího k vychovávanému. Ty poté přispívají k začlenění se do dané společnosti. Nelze mluvit jen o výchově v rodině, jistou roli mají i vychovatelé, kteří mohou na jedince působit podobně jako členové rodiny. Ti vytváří různé cílevědomé činnosti a aktivity, kterými ovlivňují osobnosti vychovávaných a díky tomu mohou předejít jistě hrozbě negativních jevů.³¹

Nešpor uvádí zase jiné, rozdílné důvody vzniku těchto jevů. Příčiny těchto jevů mohou však být různorodé. Zaměřuje se převážně na návykové látky a na vnější oblasti příčin. Přesněji popisuje, jaké mohou být důvody vzniku sociálně patologických jevů. Nejčastější příčinou vzniku je úsilí ohromit a překvapit své okolí. Dalším důvodem může být snaha rychleji dospět nebo se cítit vyspěleji. Důsledky tohoto jednání jsou ovšem mnohdy úplně jiné. Například jedinec usiluje o to, aby se vyrovnal druhým, které obdivuje, a snaží se upoutat pozornost sám na sebe. V neposlední řadě na jedince působí také rodina a rodinné zázemí, ve kterém se nachází.³²

Enrico Ferri nahlížel na příčiny sociálně patologických jevů z jiné perspektivy, ovšem s mnohými teoriemi jsou si v závěru podobné. Rozdělil faktory ovlivňující chování na tři druhy, které lze najít v publikaci od Krause a Hroncové. První faktor je antropologický, kdy vznik těchto jevů závisí převážně na věku či pohlaví daného člověka. Další kategorie se týká fyzických oblastí, které mohou mít za následek vznik těchto negativních jevů a rizikového chování jedince. Následující fyzická kategorie zahrnuje například původ člověka, jinými slovy etnikum. Poslední kategorie je určena jako sociální. Tato složka ovlivňuje deviantní chování a patologické jevy z hlediska návyků, zvyků a tradic dané společnosti.³³

³⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Poradenská psychologie pro pedagogy se zaměřením na problémy v chování. Problémy v chování mohou mít různé příčiny i různá řešení*, s. 5.

³¹ Srov. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*, s. 56.

³² Srov. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*, s. 150.

³³ Srov. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*, s. 16.

2.2 Členění sociálně patologických jevů

V této části přiblížím některé jevy, jež se řadí mezi sociálně patologické. Cílem této práce není podrobně rozepsat jednotlivá riziková chování, ovšem je potřeba určit si a obecně popsat, jaké jevy do této oblasti patří, aby byla práce lépe pochopitelná. Zároveň jsem vybrala k podrobnějšímu popisu jen takové jevy, které se nejčastěji objevují ve školním prostředí a na které se zaměřuji v praktické části své práce.

Vaníčková ve své publikaci rozdělila sociálně patologické jevy na více hledisek, a to na opakované lži, krádeže a podvody, které spadají do oblasti deviace. Další oblast se týká alkoholismu, tabakismu, patologického hráčství a užívání drogových látek. Za poslední formu sociálně patologických jevů jsou považovány delikventní chování, záškoláctví, šikanování, nadměrné agresivní chování, xenofobie, rasismus a jiná podobná problematika.³⁴

2.2.1 Návykové látky a závislost

Užívání návykových látek je jeden z nejčastějších případů sociální patologie. V současné době se stále více objevuje závislost na návykových látkách u dětí a mládeže, přestože je většina těchto látek pro ně nelegální. Jak už z názvu vyplývá, jedná se o látky, které vedou k závislosti a určitému návyku na ně. Nejčastější formy těchto látek jsou alkohol, tabákové a nikotinové výrobky, jiné měkké a tvrdé drogy.

Za návykovou látku je považována každá látka, která má určitý vliv na psychiku, myšlení, vnímání a chování člověka. Právě myšlení, vnímání a chování člověka se rázem mohou změnit a postupně se vytváří závislost na dané látce.³⁵

Návykové látky mohou s sebou přinášet pocity odstranění vlastních obav, nejistoty a strachů, jimž jedinci čelí. Většina těch, kteří pravidelně konzumují jakoukoliv návykovou látku, se snaží uniknout ze všední reality, na kterou mohou pohlížet jako na negativní. Místo těchto pocitů a nespokojenosti s vlastním životem přicházejí pocity štěstí a uvolnění, ovšem tyto pocity představují jen dočasnou záležitost, která vede k negativním účinkům a k závislosti.³⁶

Nešpor a Müllerová uvádějí ve své příručce hned několik rizik vznikajících při užívání návykových látek, a to především u dětí a mládeže. První riziko spočívá v tom, že mohou v souvislosti s těmito návykovými látkami vzniknout těžké otravy, které jsou významnou hrozbou pro člověka. Dalším rizikem při užívání těchto látek může být ohrožení vývoje dětí a dospívajících, kteří látky užívají. Rychleji se také vytváří závislost

³⁴ Srov. VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce*, s. 41.

³⁵ Srov. JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*, s. 133.

³⁶ Srov. GÖHLERT, Fr.-Ch., KÜHN, F., *Od návyku k závislosti*, s. 9–12.

a nebezpečné a nesmyslné jednání. Návykové problémy mohou způsobit a ovlivňovat jiné rizikové chování a jednání, jako jsou krádeže a jinak nevhodné činy.³⁷

Z názvu vyplývá, že tyto látky s sebou přinášejí velké riziko závislosti. V případě užívání drog je vznik závislosti mnohem rychlejší. Závislost probíhá v několika na sebe navazujících fázích. V prvním stadiu se jedná pouze o občasné užití látky, kdy negativní účinky nejsou zaznamenány. Toto stadium s sebou přináší pocit uvolnění, často únik z reality a doposud nepoznané prožitky. Ve druhém stadiu si je jedinec plně vědom toho, že mu tyto látky pomáhají ve všech možných situacích, ale navzdory tomu nahlíží na tyto látky stále jako na nezdravé a negativní. Třetí fáze s sebou přináší pravidelné užívání daných látek a může nastat změna v chování. Tato změna v chování se spíše týká drog a drogové závislosti. Čtvrté stadium je posledním stupněm závislosti. V této fázi je jedinec závislý a neexistuje pro něj nic důležitějšího než konkrétní návyková látka, kterou užívá. Většinou se u něj v souvislosti s tímto problémem projevují nedostatečná osobní péče, nedostatečná hygiena a poškození zdraví.³⁸

2.2.2 Šikana

V prostorách škol a školských zařízení se zpravidla objevuje šikana, které zapadá do tématu sociální patologie. Je tedy potřeba uvést, co šikana znamená a jak se ve skutečnosti projevuje.

„Šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit. Obvykle mluvíme o šikaně tehdy, když jde o opakované jednání, ve velmi závažných případech označujeme za šikanu i jednání jednorázové, s hrozbou opakování.“³⁹

Šikanu lze klasifikovat dvěma směry. Šikana přímá je na první pohled zjevná v projevech násilí, ve slovním napadání či zotročování, kdy účelem tohoto chování je ublížit druhému formou nevhodných a vulgárních slov, fyzického či psychického násilí. Dále může spočívat v odcizení osobních věcí dané osoby, krádeži nebo manipulaci šikanovaného jedince. Jedinec může být dotlačen ke způsobu chování, který sám neuznává za vhodný a přiči se jeho vlastním postoji k životu. Opakem přímé šikany je nepřímá, která se vyznačuje sociální izolací ponižovaného jedince. Většinou souvisí s přímou šikanou, která této formě buď předchází, nebo naopak ji vyvolává. V největším měřítku se tato varianta projevuje v ignorování a přehlížení jedince, který se následně snaží zavděčit z velké části těm, kteří se mu snaží způsobit psychickou újmu. Formy šikany jsou velmi rozmanité, proto není vždy jednoznačné, o jakou formu se jedná. Příčinou tohoto chování může být charakter agresora, který má potřebu moci

³⁷ Srov. NEŠPOR, K., MÜLLEROVÁ, M. *Jak přestat brát drogy. Svépomocná příručka*, s. 97.

³⁸ Srov. FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*, s. 95–96.

³⁹ ŘÍCAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*, s. 21.

a nadřazenosti vůči oběti. Jiným zdrojem na začátku šikany může být i jistý handicap jedince, který je v roli oběti.⁴⁰

2.2.3 Záškoláctví

„Z hlediska školství je za záškoláctví považována neomluvená absence žáka základní či střední školy ve škole. Jedná se o přešůpek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu (pravidel stanovených školou), o záškoláctví hovoří zákon o sociálně-právní ochraně dětí (§ 6, písm. c) a současně jde i o porušení školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku (§ 36 až § 43).“⁴¹

V záškoláctví se jedná o úmyslné zanedbání školní docházky ze strany žáka. Vynechání docházky vychází z jeho vlastní vůle, kdy se bez vědomí rodičů snaží o vyhnutí pobytu ve škole. Záškoláctví lze odlišit dvěma způsoby. Forma impulzivního záškoláctví se vyznačuje jako předem neplánované a nahodilé, kdy se žák zčistajasna rozhodne opustit školu v daném okamžiku. Druhá forma je naopak předem naplánovaná. Tito žáci si vytváří a vymýšlí různorodé záminky, kterými odůvodňují potřebu nahodile opustit prostory školy.⁴²

Příčinou takového jednání může být strach, který jedinec pocítuje. Jisté obavy spočívají v tom, že není příliš úspěšný ve školním měřítku, a tak se může získat pocit, že se nedostavením do školy může vyhnout nepříjemnostem, které ho potkávají nebo se teprve mohou dostavit. Dále může mít za příčinu i strach z konfrontace se svým rodičem, u kterého předvídá negativní reakci na další nedostatečnou známku.⁴³

⁴⁰ Srov. ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*, s. 21–23.

⁴¹ PETRIŠČOVÁ, A., NOVÁKOVÁ, M. *Záškoláctví. Šance dětem* [online].

⁴² Srov. Tamtéž [online].

⁴³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*, s. 162–163.

2.2.4 Agresivní chování a násilí

Agrese a násilí spolu úzce souvisí. Agresi v jiném slova smyslu lze chápat jako samostatný proces, ve kterém se vyjadřuje způsob násilí. Každý člověk má v sobě jistou agresi, která není závislá pouze na dědičnosti. Mluvit o ní lze i v případě prostředí, které má značný vliv na tento projev. Přestože všichni jsou vybaveni jistou mírou agrese, určující pro projevy tohoto jevu jsou vloh, které nejsou u všech rovnoměrné. Celkově se agresivní chování projevuje individuálně a vytváří se na základě vlastní zkušenosti. Člověk bývá zpravidla ovlivňován druhými lidmi, u kterých pozoruje jejich chování a jednání, z čehož si pak bere příklad a uplatňuje agresi ve svém životě. Díky těmto vzorům se jedinci snaží ztotožnit s danou osobou a chovat se tak, jak je mu ukázáno. Dalším způsobem může být i snaha navázat s určitým člověkem kontakt či vztah, který se mu dosud vytvořit nepodařilo.⁴⁴

Z pohledu Fishera a Škody je agresivita spojována s lidským chováním. Za následek může mít porušování norem a pravidel ve společnosti, ve které se jedinec nachází. Hlavní cíl agrese spočívá v úmyslu záměrného omezení práva druhého. Agresi nelze označit za samotný projev, jelikož ve skutečnosti se může jednat o jakousi příčinu, která se odvozuje z jiné oblasti rizikového chování. Jedinci, kteří inklinují k tomuto chování, bývají motivováni především pomstou, naplněním potřeb či obranou.⁴⁵

2.3 Prevence sociálně patologických jevů v základních školách

Prevence sociálně patologických jevů je v psychologickém slovníku definována jako soubor, který zajišťuje opatření vůči vzniku rizikového chování. Na prevenci lze nahlížet z několika směrů, ať už z ekonomického, etického, či sociálního hlediska. Z pohledu těchto okolností je prevence pro společnost mnohem výhodnější než samostatný vznik sociálně patologických jevů a jejich následné řešení. V této oblasti se prevence rozděluje na primární a sekundární.⁴⁶

Existuje několik zásad, které by mělo preventivní působení zohlednit. V první řadě by měla být prevence zaměřena na všechny děti a mládež, na jejich širší okolí, včetně rodičů, pedagogů a dalších. Klíčový bod tvoří nadále koordinace a soudržnost postupu při prevenci. Cílem je tedy dosáhnout efektivního a jednotného postupu při dané činnosti či procesu prevence. Jednotlivé aktivity, které jsou předmětem preventivního působení, by měly probíhat kontinuálně od zjištění po řešení konkrétního problému. Efektivní preventivní práce vyžaduje spolupráci mezi různými odborníky, jako jsou pedagogové,

⁴⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*, s. 21–25.

⁴⁵ Srov. FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*, s. 54.

⁴⁶ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 774.

sociální pracovníci, psychologové a jiní. Podmínkou je také zjistit některý z těchto problémů včas, jelikož je poté prevence výrazně účinnější. V neposlední řadě by měla prioritou prevence spočívat v rozpoznávání nedostatků v úrovni psychické regulace chování. Poslední zásada, která je nezbytná pro fungování prevence, je respektování individuálních charakteristik jedince s problémem, jako jsou věk, vzdělání, dovednosti či zkušenosti daného člověka.⁴⁷

Nešpor se ve své publikaci zabývá zase rozličnými zásadami prevence, které je možné uplatnit jak v běžném životě, tak i v tom školním. Jedna z hlavních zásad se týká důvěry, kdy by pověřený z hlediska prevence měl získat důvěru dítěte, na které působí. Zpravidla by mu měl naslouchat a umět s ním správně komunikovat o hrozbách, kterým dané dítě může čelit. Další nezaměnitelnou zásadou by měla být snaha o to, pomoci dítěti uvědomit si a přijmout vlastní hodnoty, díky kterým lze předejít užíváním nevhodných látek či vzniku nevhodného chování. V prevenci by se mělo také usilovat o to, aby se předcházelo nudě, která může vést dítě k nesmyslnému a nevhodnému chování. Důležitou součástí je i vytváření zdravých pravidel, jež musí dítě respektovat. Nedílnou součástí je i pomoc dítěti ubránit se nevhodným skupinám a společnosti. Nakonec nelze v této oblasti vynechat ani pomoc k posílení sebevědomí dítěte a vzájemnou spolupráci mezi dospělými.⁴⁸

Strategie prevence by podle MŠMT měla zahrnovat nejen školní programy, ale i ty volnočasové, které jsou důležitou součástí pro aktivní odpočinek, který napomáhá ke zdravému životnímu stylu, a zabraňuje tak vzniku sociálně patologických jevů. Právě potřeba trávení volného času vystává z rodiny a školy, které jsou značnou částí života jedince.⁴⁹

2.3.1 Primární prevence

Primární prevence rizikového chování udává základní princip výchovy žáků k minimalizaci potenciálního rizika vzniku těchto jevů, případně i k tomu, jak se mu zcela vyhnout, k rozvoji psychosociálních dovedností, rozvoji kladného sociálního chování a osvojení si správného přístupu ke zvládnutí náročných životních situací. Cílem prevence je také zamezit výskytu negativních jevů v daných oblastech a omezit újmy způsobené tímto chováním mezi žáky. Primární prevence je dále rozdělena na specifickou primární prevenci, nespécifickou primární prevenci a efektivní primární prevenci.⁵⁰

⁴⁷ Srov. FLEISCHMANN, O. *Prevence sociálně patologických jevů*, s. 41–42.

⁴⁸ Srov. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti. Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*, s. 51.

⁴⁹ Srov. MŠMT. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*, s. 4–5.

⁵⁰ Srov. MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*, s. 2.

Specifická primární prevence představuje aktivity a programy orientované na předcházení a zamezování výskytu sociálně patologických jevů u žáků jednotlivých škol. Zahrnuje všeobecnou prevenci, která působí na většinovou populaci, aniž by byl předem objeven rozsah rizika či problému. Zajišťuje také selektivní prevenci, která je určena žákům, u kterých lze předpokládat jistý výskyt negativního chování. Dále pak obsahuje indikovanou prevenci, která je opakem všeobecné prevence. Jedná se tedy o prevenci zaměřenou na jednotlivce či určité skupiny, které vykazují znaky rizikových faktorů z hlediska chování, špatného vztahu s okolím, rodinou, vrstevníky či špatných vztahů ve škole.⁵¹

Nespecifická primární prevence zahrnuje aktivity mající za úkol podporovat zdravý životní styl, ke kterému dochází pomocí pozitivního sociálního chování. Pozitivnímu a správnému sociálnímu chování předchází smysluplné trávení volného času, které zahrnuje širokou škálu zájmových aktivit. Lze v tomto případě pojednávat o sportovních i o jinak zaměřených aktivitách a programech, které jsou určující nejen pro dodržování společenských pravidel, ale také pro zdravý rozvoj osobnosti a jednání daného člověka.⁵²

Dalším typem primární prevence je efektivní primární prevence, která obsahuje komplexní programy založené na uvědomělosti, aktivitě a soustavnosti. Napomáhá k vytváření dobrého klimatu ve škole, k rozvoji sociálně emočních dovedností a kompetencí. Sociálně emoční dovednosti a kompetence zahrnují převážně zkvalitnění komunikace, konstruktivní řešení konfliktů a náročných situací, do kterých se může žák dostat. Dále pak predispozici ke zvyšování sebevědomí, zvýšení odvahy, zvládnání stresu a umění vytyčení si realistických cílů, jichž lze dosáhnout.⁵³

2.3.2 Sekundární a terciární prevence

Cílem sekundární prevence je zachytit poruchu sociálního, psychického či fyzického vývoje, jež může zapříčinit vznik nebo rozvoj sociálně patologických jevů. Tato prevence se zabývá převážně počátečními stadii vývoje jednotlivých jevů, které mohou mít potenciál k rozšíření nebo vzniku tohoto rizikového chování. Zabraňuje i hrozbě rozšíření rizikového chování mezi ostatní. Sekundární prevence spadá do sféry výchovných institucí, psychologických, sociálních a zdravotnických služeb. Zajišťovat tuto prevenci má i ten, který jedince vychovává, tedy rodiče.⁵⁴

Terciární prevence úzce souvisí se sekundární prevencí, jelikož úkolem terciární prevence je předcházet možnému zhoršování rizikového jednání. Dále má za úkol

⁵¹ Srov. Tamtéž, s. 2.

⁵² Srov. MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*, s. 2.

⁵³ Srov. MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*, s. 2.

⁵⁴ Srov. FLEISCHMANN, O. *Prevence sociálně patologických jevů*, s. 38.

eliminovat následky sociálně patologických jevů a případnou recidivu. V této oblasti je nutné začlenit specializované odborníky k řešení problému.⁵⁵

2.3.3 Minimální preventivní program

Minimální preventivní program je preventivním programem školy či školského zařízení, který je jedním z prvků vzdělávacího programu. Vychází z rámcového vzdělávacího programu, který vytváří Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ovšem na realizaci a tvorbě takového programu se podílejí pedagogičtí pracovníci dané školy. Program zahrnuje a definuje veškeré potřebné cíle, ať už dlouhodobé, nebo krátkodobé. Je plánován na základě kulturních, sociálních či politických okolností dané školy. Vždy musí být naplánován tak, aby byl realizovatelný a měl určitý dlouhodobý vliv na změny chování žáků. Hlavním úkolem preventivního programu je schopnost snižovat výskyt nevhodného chování u žáků a směřovat je ke schopnosti konat zodpovědná rozhodnutí, ke zdravému životnímu stylu, v neposlední řadě pak usiluje o to, aby předával informace a dovednosti týkající se této oblasti. Nejvýznamnější vliv má na jedince z ohrožených skupin při ochraně jejich lidských práv.⁵⁶

⁵⁵ Srov. Tamtéž, s. 39.

⁵⁶ Srov. MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*, s. 8.

3. Starší školní věk

Pro pochopení této práce je důležité zorientovat se ve školní věkové kategorii, a to konkrétně ve starším školním věku, kterým se tato práce zabývá. Tento věk s sebou přináší pubertální vývoj, pro který bývají typické nevhodné chování a zkoušení jednotlivých hranic života. Tyto zkoušky s sebou mnohdy přinášejí rizikové chování, popřípadě vznik sociálně patologických jevů, protože v tomto období života dochází právě k mnoha změnám. Tyto změny se týkají nejen psychické, ale i fyzické stránky člověka.

U většiny dětí je pozorovatelný soustavný vývoj, který se týká všech složek člověka, tedy tělesných, sociálních a psychických, avšak nelze tvrdit, že je tomu tak vždy. Některé složky se mohou vyvíjet rychleji, jiné zase pomaleji. Znamená to tedy, že některé dítě je schopno abstraktního a kritického myšlení, ale napohled neproказuje žádné známky tělesného zrání či naopak.⁵⁷

3.1 Fyziologický vývoj

Starší školní věk lze charakterizovat podle Vágnerové jako věk, kdy jedinec dosáhne jedenácti až patnácti let svého života. Jinými slovy ho lze nazvat věkem, kdy dítě dosáhne pubescence čili dospívání. Nejčastějšími vnějšími projevy v tomto období jsou fyzické změny jedince, které se projevují především změnou postavy a tělesných proporcí. Tato změna je zapříčiněna pohlavním dospíváním. Obvykle tyto změny vyvolávají v jedinci negativní pocity ze změny a neumějí se na tuto změnu mnohdy správně adaptovat.⁵⁸

V tomto období se dívky obvykle setkávají s reakcemi okolí na jejich vzhled. Často se cítí nekomfortně a vzniká u nich pocit studu za změny, kterými prochází. Některé mohou mít pocit, že nejsou dostatečně vyspělé, a tak pochybují o svém těle. Jiné jsou zase ovlivněny tím, že jejich tělo začíná dospívat, a tak například přibírají na váze apod. Vzhledem k nátlakům druhých bývá u dívek časté, že neumí přijmout své tělo a změny, kterými v daném období prochází. V dnešním světě jsou ideálem krásy spíše hubené ženy, které nemají příliš velké boky, ovšem právě v tomto období dochází k opačnému vývoji, a to k růstu proporcí těla. Právě následkem těchto „norem“ vznikají různé odchylky, jako je například anorexie. Na rozdíl od dívek jsou chlapci přesvědčeni o tom, že ti, kteří jsou z hlediska vzrůstu větší, mohou být lépe akceptováni druhými. Neznamená to však, že se chlapci také nesetkávají s problémy ohledně svého těla. Pokud není chlapec ještě zcela vyvinut, mnohdy se může potýkat se šikanou a agresí ze strany druhých. Většina dospívajících má pocit, že největší sociální hodnotu má právě vzhled, proto pokud se jedinec nepřijímá takový, jaký je, mohou nastat jisté problémy. Zpravidla bývají

⁵⁷ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 138.

⁵⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 209–211.

ovlivněny i jiné hodnoty daného jedince, a to především v důsledku toho, že neumí přijmout změny ve fyzickém vývoji.⁵⁹

3.2 Psychologický vývoj

Matějček ve své publikaci přirovnává období puberty k nárůstu impulzivity, k náhlým změnám nálad a k podrážděnosti. Z tohoto hlediska lze předpokládat, že naopak schopnost sebeovládání a rozvaha u jedinců klesají. Vzhledem ke ztrátě těchto vlastností častěji dochází ke konfliktům mezi daným jedincem a druhými lidmi. Nejčastěji se takové chování projevuje při interakcích se staršími, kdy jedinec popírá možnou autoritu a není schopen ji respektovat.⁶⁰

V další publikaci Matějček popisuje, že dítě staršího školního věku dosahuje kritického myšlení, které v předchozích etapách nebylo plně rozvinuto. Přestože jsou jedinci schopni kriticky hodnotit různé situace a uvažovat o nich, nelze tvrdit, že jejich vidění a úsudky jsou vždy správné. Zpravidla to bývá tím, že nemají příliš velké zkušenosti a znalosti z jakýchkoliv životních situacích. V této etapě života se také prohlubuje schopnost vidět a uvědomovat si své vlastní duševní prožitky. Většinu času bývají velmi citliví, proto je důležité s nimi jednat správně a citlivě, přestože jejich rozhodnutí a úsudky v této etapě nemusí být vždy pozitivní. Obvykle také přemýšlí nad tím, proč lidé jednají takovým způsobem, jakým jednají. Snaží se přijít na to, zda je z jejich osobního pohledu jednání správné, či nikoliv.⁶¹

Na tuto teorii lze navázat i myšlenkou Vágnerové. Popisuje, že dospívající je již schopen abstraktně uvažovat. Většinou se předmětem pro tyto úvahy stanou jakékoliv situace a podněty, které na jedince působí. Je schopen uvažovat mnohými způsoby, při kterým postupuje systematicky a dokáže své myšlenky propojovat. Přestože je již schopen kriticky a abstraktně uvažovat, mnohdy hodnotám těchto dedukcí přisuzuje mnohem větší význam, než ve skutečnosti má.⁶²

Starší školní věk s sebou přináší i nové vnitřní podněty, které souvisejí s pohlavním dozráváním. Velmi často bývají jedinci v tomto období přecitlivělí a dostávají se na povrch citové konflikty. Přecitlivělost se objevuje zpravidla při reakcích na různé podněty, které přicházejí z vnějšího světa. Vzhledem k těmto stavům lze mluvit o tomto období jako o období plném krizí a bouří.⁶³

Vágnerová uvádí, že pubescenti obvykle přemýšlejí o své identitě, a to především s ohledem na vnitřní pocit, že vše může být „lepší“. Z důvodu těchto úsudků si jedinci

⁵⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 212–214.

⁶⁰ Srov. MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství*, s. 131.

⁶¹ Srov. MATĚJČEK, Z. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*, s. 143–145

⁶² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 218.

⁶³ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 147.

vytváří nereálné ideály a představy, které s sebou často přinášejí pocit frustrace. Vzniká tak rozpor mezi skutečností a představou.⁶⁴

3.3 Starší školní věk a volný čas

Jak již bylo uvedeno, děti staršího školního věku procházejí značným vývojem ve všech směrech lidského života. Tento vývoj zahrnuje psychologické, fyziologické i sociální složky, které se uplatňují při trávení a naplňování volného času dětí daného období. Obvykle svůj volný čas naplňují jinými způsoby než ostatní, jelikož mají mnohem více prostoru pro volný čas, a utvářejí tak svou vlastní identitu díky činnostem ve volném čase. Tento čas můžeme mimo jiné zařadit do prostředí školy, rodiny či volnočasových zařízení apod.

Jelikož se v tomto období mnohem výrazněji rozvíjí motorika, dospívající je schopen snadněji a rychleji dosahovat nových dovedností. Zpravidla bývají tyto dovednosti orientovány na hbitost, sílu, jemnou pohybovou koordinaci a vyrovnanost. Z důvodu těchto potřeb a dovedností nastává ve většině případů mnohem větší zájem o sport a pohybové aktivity, které mohou být nástrojem i pro jejich kritické sebehodnocení.⁶⁵

Langmeier nadále uvádí: „Rychlý rozvoj motorických, percepčních i ostatních schopností vede k novým a hlubším zájmům – k zájmu o sport, četbu, hudbu, filmy a divadlo, popřípadě se objevují i prvé vážnější pokusy o aktivní literární, hudební nebo výtvarnou tvorbu. Témata, kterým dává dospívající jedinec přednost, se liší od tematiky dříve preferované.“⁶⁶

Sociální učení je podle Saka prostředkem pro realizaci potřeb a zájmů dospívajících jedinců, kterého využívají k aktivitám ve volném čase. Pro jedince staršího školního věku není snadné se začlenit do volnočasových aktivit. Nelze proto mluvit o jednorázovém výběru aktivity. Jinými slovy je pro jedince obtížné a složité zapojit se do procesu zájmových aktivit, a to především z toho důvodu, že daného jedince ovlivňují faktory sociální, ekonomické či motivační. Znamená to, že hlavní roli ve volném čase mládeže bude hrát především motivace a celkový postoj jedince k dané volnočasové aktivitě. Z hlediska vnějších faktorů, které značně ovlivňují chování jedince ve volném čase, jsou organizace pro tyto činnosti určeny. Ty mohou zasloužit o zapojení i takových pubescentů, kteří odmítají organizaci volného času a tráví jej negativním způsobem. Volnočasové organizace mohou také omezit vznik a vývoj sociálně patologických jevů u dětí a mládeže tohoto věku.⁶⁷

⁶⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 228

⁶⁵ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 148.

⁶⁶ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 149.

⁶⁷ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 131.

Praktická část

4. Výzkumné šetření

Praktická část této bakalářské práce byla zpracována na základě kvantitativního dotazníkového šetření, které se zaměřuje na danou tematickou oblast, tedy vliv volného času na sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně základních škol.

Výzkumné šetření obsahuje cíle, metodologii, charakteristiku výzkumného vzorku, etické principy a průběh sběru dat. Stěžejní část této kapitoly představuje závěrečné vyhodnocení dat a zodpovězení předem kladených výzkumných otázek.

4.1 Metodologie výzkumného šetření a jeho cíl

Z metodického hlediska byla pro praktickou část práce zvolena forma kvantitativního dotazníkového šetření, aby vzhledem ke stanoveným cílům dokázala obsáhnout široké spektrum výzkumného vzorku. Dotazník (viz přílohu č. 1), jakožto stěžejní nástroj pro tento způsob výzkumu, byl vytvořen na základě poznatků z teoretické části práce a tvořilo jej 17 uzavřených otázek (pozn. vyjma otázky č. 8, kde respondenti uváděli výčet svých volnočasových aktivit). Respondentům byla u některých vybraných otázek nabídnuta i možnost odpovědi „Jiná“, která dovolila odpovídajícím detailněji reagovat na konkrétní klíčovou otázku, případně ji doplnit. V úvodní části byly použity dvě identifikační otázky zaměřené na bližší informace o respondentech, ovšem stále s ohledem na princip anonymity, který je jednou z důležitých zásad kvantitativního šetření.⁶⁸

„Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.“⁶⁹

Cílem výzkumného řešení předložené bakalářské práce bylo zjistit, zda má volný čas v jakékoliv jeho podobě vliv na sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně základních škol. V souvislosti s tím byly také stanoveny následující výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký vliv má volný čas na sociálně patologické jevy u žáků?

Dílčí výzkumné otázky:

Ovlivňují škola a její nabídka zájmových kroužků volný čas žáka?

Liší se množství projevů sociálně patologických činností mezi jednotlivými ročníky?

Jaké nejčastější formy sociálně patologických jevů se vyskytují v základní škole?

⁶⁸ Srov. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu* [online].

⁶⁹ CHRÁSTKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*, s. 158.

4.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek tvořili žáci 2. stupně napříč všemi ročníky vybrané základní školy v Českém Krumlově. Škola byla zvolena na základě dvou volných kritérií, které se týkaly počtu žáků v jednotlivých ročnících tak, aby byl vzorek dostatečně velký, a četné nabídky volnočasových aktivit, které škola žákům 6.–9. ročníků nabízí.⁷⁰

Vzhledem k rozsáhlé škále fenoménů, které mohou mít vliv na volný čas žáků, potažmo na výskyt sociálně patologických jevů či inklinaci k nim, byla zvolena pouze jedna základní škola, aby bylo možné výsledky výzkumu evaluovat a hodnotit je ve vztahu alespoň k jednomu společnému znaku, jímž se právě stalo prostředí školy, které na žáky v tomto věku výrazně působí. Škola totiž představuje – hned po primárním prostředí rodiny – ústřední prostor pro formování jednotlivých složek osobnosti dítěte, jeho výchovu a zdravý vývoj po psychické i fyzické stránce. Už od raného věku školský systém působí na primární prevenci a utváření zábran proti sociálně patologickým jevům.⁷¹

Dotazník byl respondentům zprostředkován elektronickou formou. Osloveno bylo přibližně 155 žáků, přičemž návratnost dotazníků byla 57%, což odpovídá 88 vyplněným dotazníkům. Na základě prvních dvou kontaktních otázek se dalo určit, že se do šetření zapojilo 50 dívek (57 %) a 38 chlapců (43 %). Nejvíce odpovědí bylo získáno od respondentů 9. ročníku (49 %). Naopak nejméně odpovědí se vrátilo od dotazovaných z 8. ročníku (1), s ohledem na tuto skutečnost nebyl 8. ročník do výsledků šetření zahrnut.

Tabulka č. X

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Dívky	50	57
Chlapci	38	43
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

⁷⁰ Volnočasové aktivity nabízené školou jsou zpoplatněny. Tato instituce má ovšem systém pro sociálně znevýhodněné žáky, který jim kroužky umožňuje navštěvovat bezplatně, pokud o ně projeví zájem. Nabídka kroužků, které základní škola zaštiťuje, je uvedena v příloze této práce (příloha č. 2).

⁷¹ Srov. KUBÁTOVÁ, *Předškolní vzdělávání v pedagogických, psychologických a sociálních souvislostech*, s. 29.

Tabulka č. XX

Ročník	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
6.	32	36
7.	12	14
8.	1	1
9.	43	49
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

4.3 Etické principy a průběh sběru dat

Jak již bylo uvedeno výše, výzkumné šetření bylo prováděno anonymně. O této skutečnosti byli respondenti informováni v úvodní části dotazníku.

Aby byly dodrženy veškeré etické principy, byl k práci také zajištěn ústní souhlas ředitelky školy a jejího vedení. Žákům byl dotazník zprostředkován v rámci hodin informatiky a jejich účast na šetření byla zcela dobrovolná, čemuž odpovídá i návratnost jednotlivých dotazníků.

Samotné šetření probíhalo po dobu dvou měsíců (říjen–listopad 2023).

4.4 Vyhodnocení výzkumného šetření

Následující část práce se zabývá vyhodnocením jednotlivých odpovědí a dat získaných při dotazníkovém šetření. První podkapitola reprezentuje výsledky pomocí grafů a tabulek utvořených v programu Microsoft Excel a Google Forms. Ve druhé podkapitole jsou odpovědi rozpracovány tak, aby odpovídaly na stanovené výzkumné otázky.

4.4.1 Výsledky výzkumného šetření

Z výsledků výzkumného šetření byly vynechány otázky č. 1 a 2, které se zaměřovaly na identifikaci pohlaví a ročníku, který respondenti navštěvují. Tyto hodnoty byly již zpracovány v předchozí kapitole (tabulka č. X a č. XX). Ke každé otázce byly vytvořeny samostatný graf a tabulka, které ukazují absolutní a relativní četnost konkrétních odpovědí. Graficky zpracované výsledky jsou navíc rozšířeny o komentář, jenž shrnuje uvedená data.

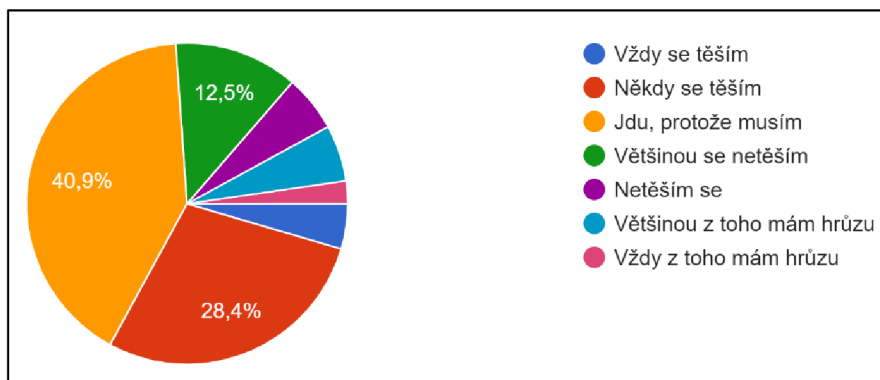
3. Když jdeš ráno do školy...

Tabulka č. 1: Pocity ze školy

Pocity ze školy	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Vždy se těším	4	5
Někdy se těším	25	28
Jdu, protože musím	36	41
Většinou se netěším	11	12
Netěším se	5	6
Většinou z toho mám hrůzu	5	6
Vždy z toho mám hrůzu	2	2
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 1: Pocity ze školy

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 3 přibližuje vztah respondentů ke škole a jejich pocity, které se k tomuto místu vážou. Většina z nich (41 %) bere vlastní školní docházku jako povinnost, kterou plní. Značná část dotazovaných vnímá školu pozitivně a většinou se do ní těší (cca 33 %). Někteří respondenti uvádějí, že se do školy netěší (cca 18 %), případně je v menším měřítku dokonce doprovází i blíže nspecifikované obavy (8 %).

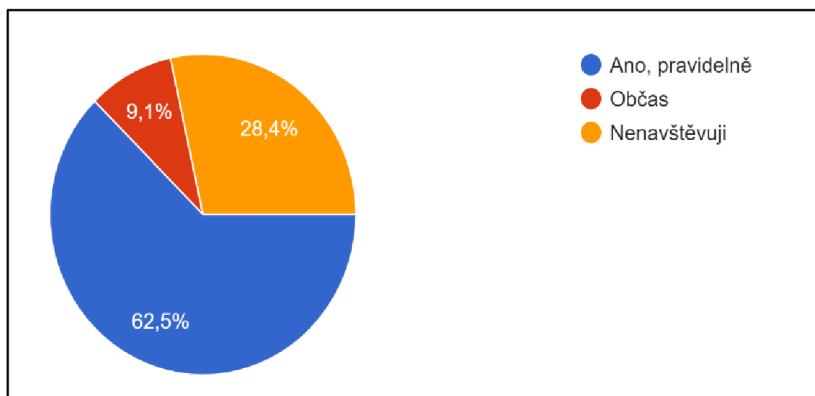
4. Navštěvuješ ve svém volném čase nějaký kroužek?

Tabulka č. 2: Návštěvnost kroužků

Návštěvnost kroužků	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano, pravidelně	55	62
Občas	25	28
Nenavštěvuji	8	9
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 2: Návštěvnost kroužků

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 4 je zaměřena na to, zda respondenti navštěvují nějaký kroužek ve svém volném čase. Větší část z nich (62 %) navštěvuje kroužek, kam dochází pravidelně. Druhá třetina z nich (28 %) navštěvuje kroužek pouze občas, tedy nedochází do něj pravidelně. Poslední třetina respondentů (9 %) nenavštěvuje jakýkoliv volnočasový kroužek, kterým by naplnili svůj volný čas.

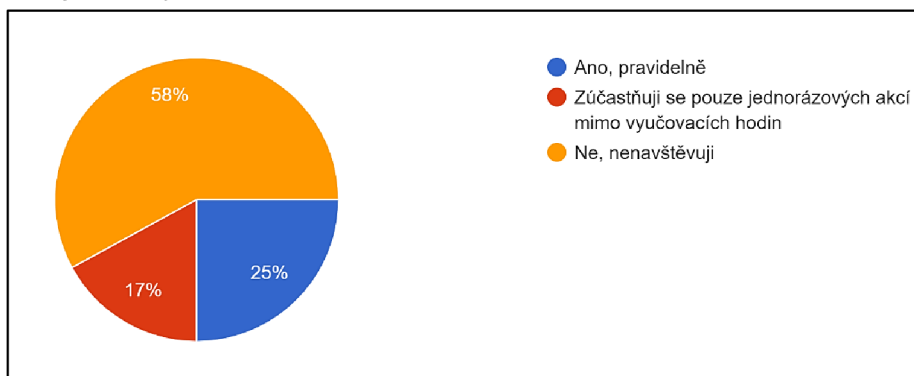
5. Využíváš k trávení volného času některou z volnočasových aktivit v této škole?

Tabulka č. 3: Využívání aktivit v této škole

Využívání aktivit v této škole	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano, pravidelně	22	25
Zúčastňuji se pouze jednorázových akcí mimo vyučovací hodiny	15	17
Ne, nenavštěvuji	51	58
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 3: Využívání aktivit v této škole

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 5 je zaměřena na základní školu, kterou respondenti navštěvují. Více než polovina respondentů (58 %) uvedla, že nabídky této školy nevyužívají. Někteří z nich (17 %) však čerpají možnost připojit se k jednorázovým akcím, které se ve škole pořádají. Ostatní respondenti (25 %) se účastní kroužků, které nejsou součástí školy, případně ne navštěvují kroužky vůbec.

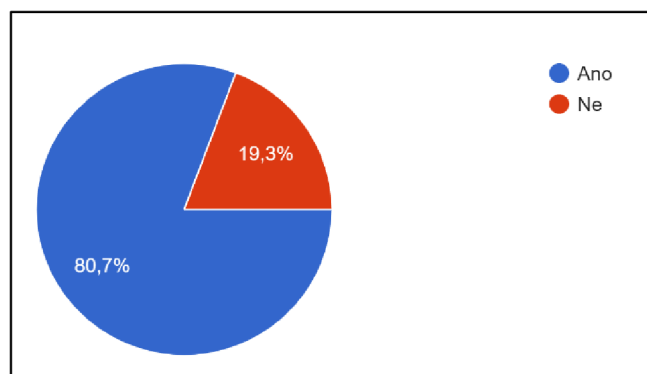
6. Máš nějaký zájem, kterému se věnuješ ve svém volném čase, aniž bys navštěvoval/a nějaký kroužek?

Tabulka č. 4: Domácí zájmy

Domácí zájmy	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano	71	81
Ne	17	19
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 4: Domácí zájmy

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 6 zkoumá, zda mají respondenti jakékoliv zájmy, aniž by navštěvovali jakoukoliv volnočasovou instituci. Převážná část (81 %) se svým zájmům věnuje doma, aniž by navštěvovali nějaký kroužek, popřípadě se svými zájmy zabývají ve svém volném čase po skončení kroužku. Druhá část respondentů (19 %) nemá žádné vlastní zájmy.

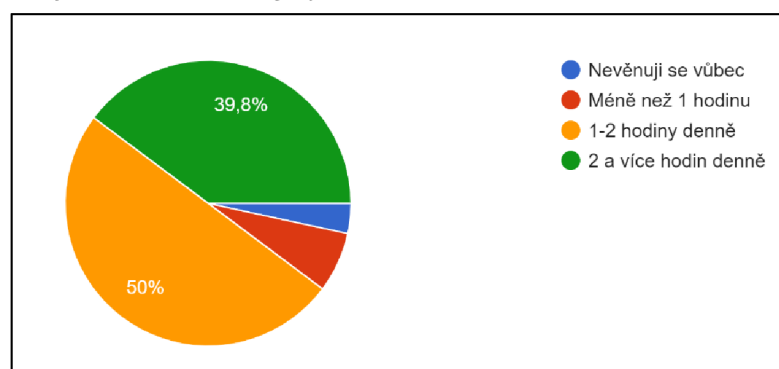
7. Kolik hodin denně se věnuješ svým zájmům?

Tabulka č. 5: Časová dotace zájmů

Časová dotace zájmů	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Nevěnuji se vůbec	3	3
Méně než 1 hodinu	6	7
1–2 hodiny denně	44	50
2 a více hodin denně	35	40
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 5: Domácí zájmy

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 7 se zabývá tím, kolik hodin denně se respondenti věnují svým vlastním zájmům ve volném čase. Polovina dotazovaných (50 %) odpověděla, že se svým zájmům věnují 1–2 hodiny denně. Další nezanedbatelná část (40 %) se soustředí na své zájmy dvě a více hodin denně. Někteří z nich (7 %) se zabývají svými zájmy méně než hodinu denně, a nejmenší část z nich (3 %) se žádným osobním zájmům nevěnuje vůbec.

8. Jakým koníčkům, popřípadě jakým činnostem se věnuješ ve volném čase?

V otázce č. 8 nebyly předem dány možnosti výběru odpovědi. Každý respondent musel napsat svou vlastní odpověď.

Primárně se zde objevovaly odpovědi, že se velká část respondentů věnuje ve svém volném čase zejména sportu. Ať už se jedná o volejbal, hokej, tanec, fotbal, bojový či jiný sport, kajak, florbal, posilování, ježdění na kole a podobně. Ti, kteří se věnují sportu, se často zmiňovali o volejbalu, a to především proto, že v této škole je volejbal jedním z primárních kroužků, které základní škola nabízí.

Dotazovaní dále uvedli spoustu dalších rozmanitých koníčků. Značná část uvedla, že má výtvarně, hudebně či podobně orientované zájmy. Nejčastěji se zde objevovaly odpovědi typu malování, kreslení, vyrábění, hra na klavír nebo jiný hudební nástroj.

Výjimečně zde byly zaznamenány činnosti/koníčky s tímto zaměřením – například pletení náramků, stavění modelů z kartonu, háčkování nebo také vytváření scénářů a natáčení filmů.

V jednotlivých odpovědích se nachází i méně časté koníčky/činnosti. Například zemědělství, šerm, fotografování, stavění lega, animace a jiný. Celkový výčet těchto činností je následující: volejbal, florbal, ping-pong, trénování psů, jízda na koni, vaření, hokej, badminton, tanec, zpívání, učení se cizích jazyků, malování, poslech hudby, trávení volného času s kamarády, hra na kytaru, hra na klavír, hudební nauka, stavění lega, pozorování ptáků nebo obojživelníků, cyklistika, náboženství, jóga, čtení, sledování filmů/seriálů, hra na klarinet, úklid, fotbal, 3D-tisk, programování, stavění modelů z kartonu, natáčení filmů, tvorba scénáře, animace, fotografování, hasiči, zájem o zemědělství, hubnutí, airsoft, hraní videoher, jízda na freestyle koloběžce, nohejbal, hra na ukulele, ježdění na koni, šerm, hra na tubu, rybaření, umění, pletení náramků, háčkování, běh, posilování, bojové sporty (Muay Thai, taekwondo, karate), skaut, hra na příčnou flétnu, počítání matematických příkladů či stavění lega.

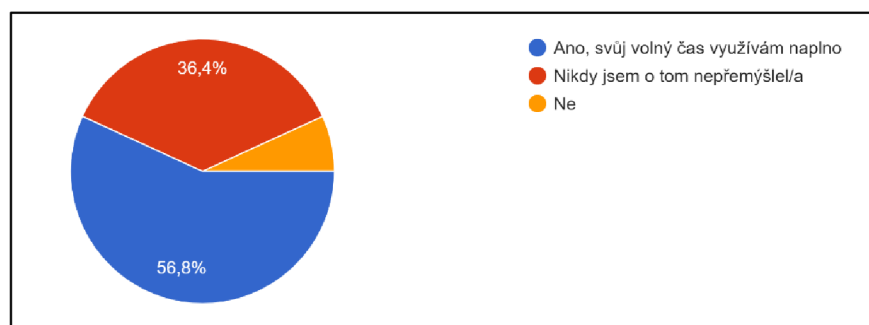
9. Myslíš si, že svůj volný čas trávíš smysluplně?

Tabulka č. 6: Využití volného času

Využití volného času	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano, využívám svůj volný čas naplno	50	57
Nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a	32	36
Ne	6	7
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 6: Využití volného času

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 9 prověřuje, zda respondenti pohlíží na svůj volný čas jako na něco smysluplného a užitečného. Více než polovina odpovídajících (56 %) uvedla, že se domnívá, že svůj volný čas využívá naplno. Značná část dotazovaných (36 %) označila

odpověď, že nikdy nepřemýšleli nad tím, zda svůj volný čas tráví smysluplně. Pouze několik z nich (7 %) označilo odpověď, že svůj volný čas smysluplně netráví.

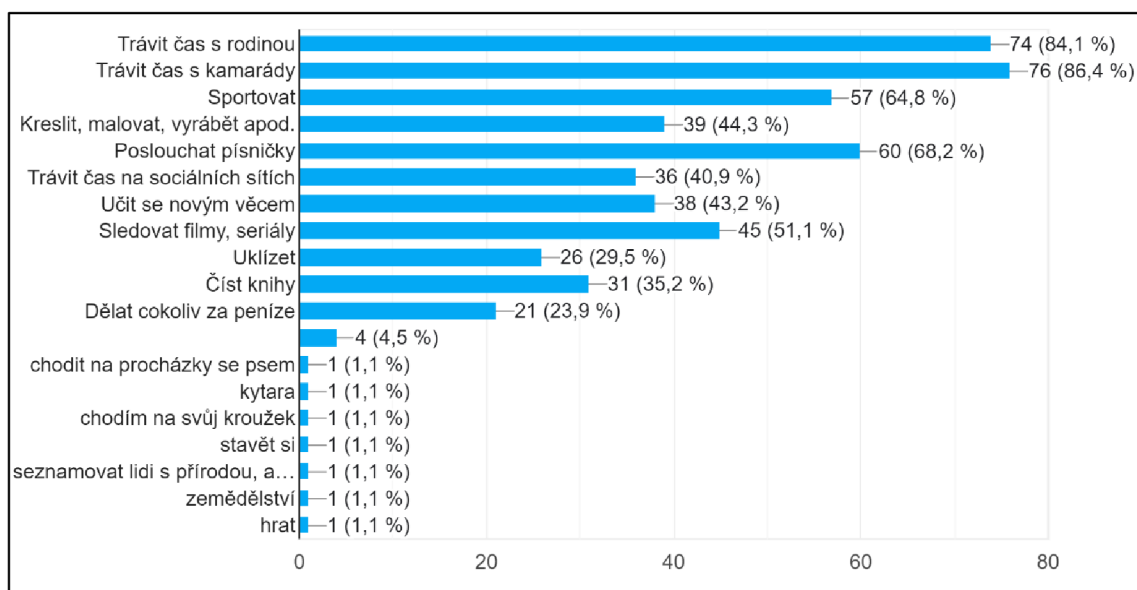
10. Označ všechny hodnoty, popřípadě napiš 3–5 hodnot, které jsou pro Tebe důležité.

Tabulka č. 7: Hodnoty, které jsou důležité

Hodnoty, které jsou důležité	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Trávít čas s rodinou	74	84
Trávít čas s kamarády	76	86
Sportovat	57	65
Kreslit, malovat, vyrábět apod.	39	44
Poslouchat písničky	60	68
Trávít čas na sociálních sítích	36	41
Učit se novým věcem	38	43
Sledovat filmy, seriály	45	51
Uklízet	26	30
Číst knihy	31	35
Dělat cokoliv za peníze	21	24
Jiné: chodit na procházky se psem	1	1
Jiné: hra na kytaru	1	1
Jiné: chození na kroužek	1	1
Jiné: stavět si	1	1
Jiné: seznamovat lidi s přírodou, alespoň trochu	1	1
Jiné: zemědělství	1	1
Jiné: hrát	1	1
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 7: Hodnoty, které jsou důležité

Zdroj: vlastní zpracování

V otázce č. 10 bylo uvedeno 11 pevně stanovených odpovědí, které mohli respondenti označit, pokud je vnímají jako důležité. Ovšem mimo tyto alternativy měli možnost dopsat, co sami považují za důležité hodnoty. Tuto možnost využilo celkem sedm respondentů, kteří hodnoty, které jsou pro ně důležité, spatřují v chození na procházky se psem, hraní na kytaru, docházení do kroužku, stavění si, seznamování lidí s přírodou, zemědělství a hraní. Jako důležité hodnoty označili respondenti trávit čas s rodinou (84 %), trávit čas s kamarády (86 %), sportovat (65 %), kreslit, malovat, vyrábět apod. (44 %), poslouchat písničky (68 %), trávit čas na sociálních sítích (41 %), učit se novým věcem (43 %), sledovat filmy, seriály (51 %), uklízet (30 %), číst knihy (35 %). Někteří respondenti (24 %) označili za důležitou hodnotu dělat cokoliv za peníze.

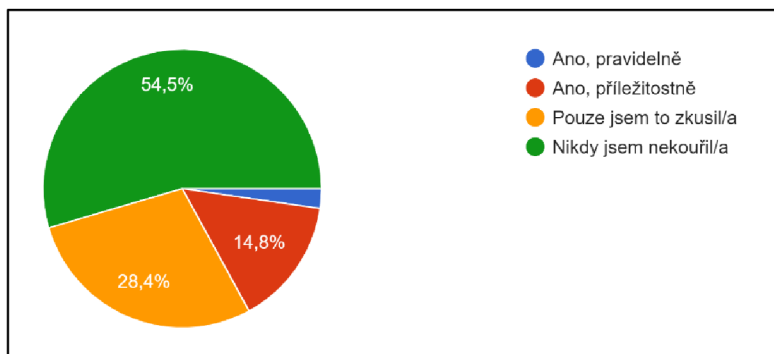
11. Kouříš?

Tabulka č. 8: Kouříš

Kouříš	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano, pravidelně	2	2
Ano, příležitostně	13	15
Pouze jsem to zkusil/a	25	28
Nikdy jsem nekouřil/a	48	55
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 8: Kouříš

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 11 má za cíl zjistit, kolik respondentů kouří, ať už pravidelně, nebo příležitostně. Nadpoloviční část z nich (55 %) nikdy nekouřila. Někteří (28 %) si kouření pouze vyzkoušeli, ale jinak pravidelně ani příležitostně nekouří. Několik respondentů (15 %) označilo, že kouří pouze příležitostně. Pouze 2 % respondentů kouří pravidelně.

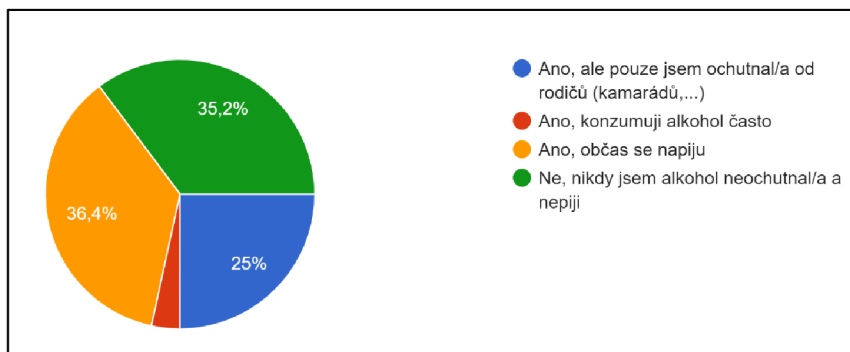
12. Máš zkušenosti s pitím alkoholu?

Tabulka č. 9: Zkušenosti s alkoholem

Zkušenosti s alkoholem	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano, ale pouze jsem ochutnal/a od rodičů (kamarádů,...)	22	25
Ano, konzumuji alkohol často	3	3
Ano, občas se napiju	32	36
Ne, nikdy jsem alkohol neochutnal/a a nepiji	31	35
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 9: Zkušenosti s alkoholem

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 12 zkoumá, zda mají respondenti ve svém věku zkušenosti s konzumací alkoholu. Výsledek ukazuje, že někteří z nich (25 %) alkohol sice již konzumovali, ovšem pouze ochutnali od někoho jiného. K pravidelné konzumaci alkoholu se přihlásilo jen 3 % respondentů. Jiní (36 %) alkohol pijí jen příležitostně/občas. Značná část z nich (35 %) alkohol nikdy nepila a neochutnala.

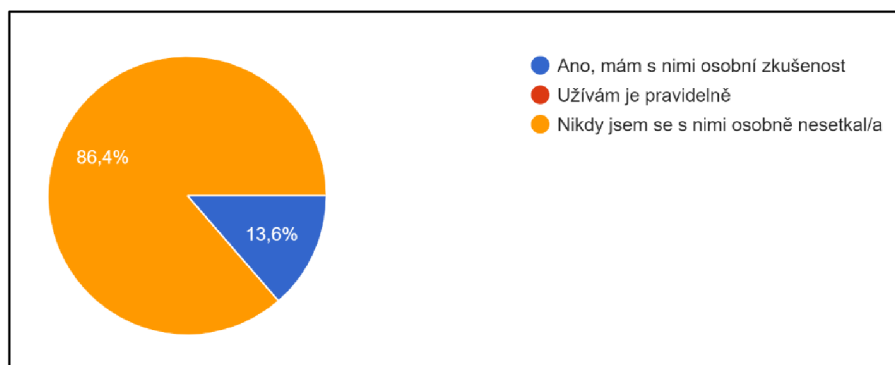
13. Měl/a jsi možnost dostat se do styku s nelegálními drogami?

Tabulka č. 10: Nelegální drogy

Nelegální drogy	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano, mám s nimi osobní zkušenost	12	14
Užívám je pravidelně	0	0
Nikdy jsem se s nimi osobně nesetkal/a	76	86
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 10: Nelegální drogy

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 13 je orientována na nelegální drogy. Nachází odpovědi, zda se respondenti měli možnost dostat do styku s drogami, či se s nimi nikdy osobně nesetkali. Nejpočetnější část respondentů (86 %) se s nimi osobně nesetkala. Někteří (13 %) se s nelegálními drogami setkali a mají s nimi osobní zkušenost. Nikdo z dotazovaných (0 %) neužívá jakékoliv nelegální drogy pravidelně.

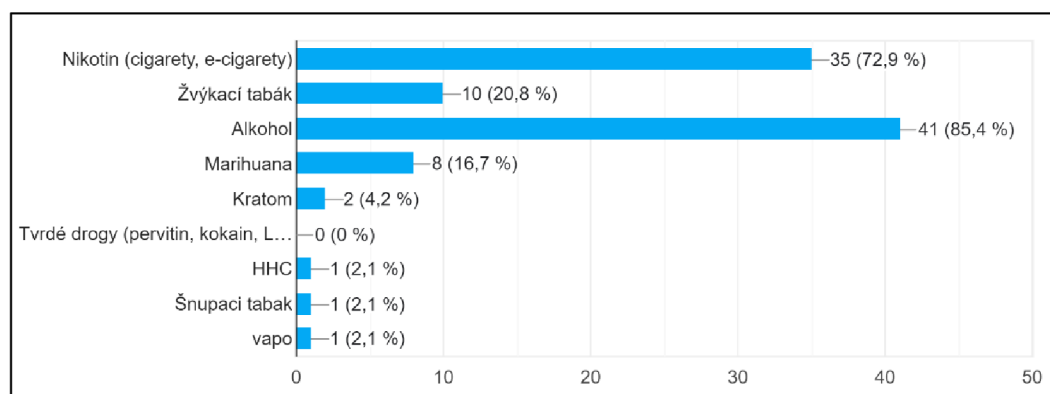
14. Pokud jsi na některou z předchozích otázek (11.–13.) odpověděl/a „ano“, jakou návykovou látku jsi užil/a? (Možno více odpovědí.)

Tabulka č. 11: Návykové látky

Návykové látky	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Nikotin (cigarety, e-cigarety)	35	73
Žvýkáci tabák	10	21
Alkohol	41	85
Marihuana	8	17
Kratom	2	4
Tvrdé drogy (pervitin, kokain, LSD,...)	0	0
HHC	1	2
Šňupací tabák	1	2
Vapo	1	2
Celkem	48	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 11: Návykové látky

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 14 navazuje na předchozí otázky 11.–13. U otázky měli respondenti možnost uvést více odpovědí, popřípadě mohli zvolit svou vlastní odpověď, pokud užili jinou návykovou látku, která nebyla předem uvedena. Celkem odpovědělo 48 respondentů. Většina z nich (73 %) užila nikotin, ať už ve formě cigarety, či elektronické cigarety. Žvýkáci tabák vyzkoušelo 21 % respondentů. Značná část (86 %) uvedla, že již požíla alkohol. Méně z nich (17 %) zmínilo marihuanu, kterou již užili. Další (4 %) zkusili kratom. Nikdo z dotazovaných (0 %) nemá osobní zkušenost s tvrdými drogami. Jeden z respondentů (2 %) uvedl, že užil HHC. Další, který zvolil svou vlastní odpověď (2 %), má zkušenost se šňupacím tabákem. Poslední (2 %), který využil volbu vlastní odpovědi, poznamenal, že má zkušenost s vapem.

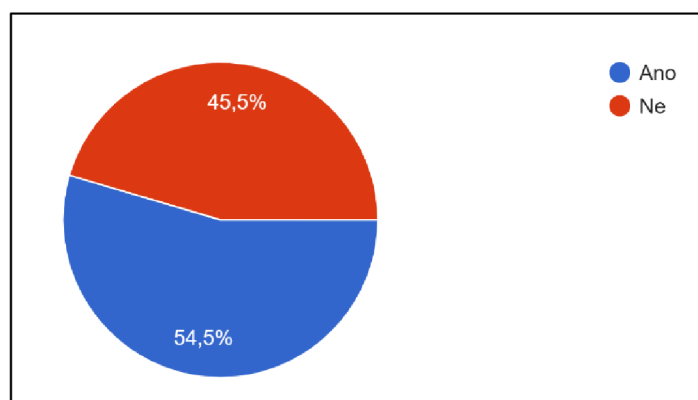
15. Vzal/a jsi někdy něco druhému člověku bez dovolení?

Tabulka č. 12: Krádež

Krádež	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano	48	55
Ne	40	45
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 12: Krádež

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 15 se zaměřuje na to, zda někdo z respondentů vzal jakoukoliv věc druhé osobě, aniž by mu to daná osoba povolila. Větší část účastníků dotazníkového šetření (55 %) někomu druhému zcizila určitou věc. Menší část (45 %) nikdy nevezala nebo neukradla někomu jinému cokoliv bez jeho dovolení.

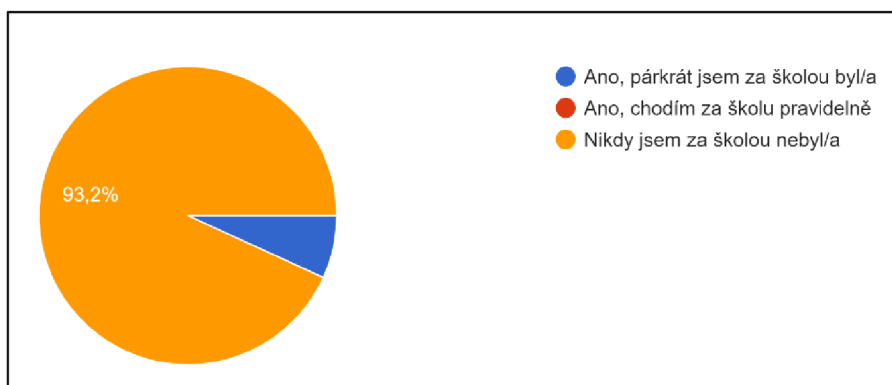
16. Byl/a jsi někdy „za školou“?

Tabulka č. 13: Záškoláctví

Záškoláctví	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano, párkrát jsem za školou byl/a	6	7
Ano, chodím za školu pravidelně	0	0
Nikdy jsem za školou nebyl/a	82	93
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 13: Záškoláctví

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 16 prověřuje, zda respondenti chodí za školu. K první odpovědi, která udává, že za školou již byli, ale nechodí za ni pravidelně, se přihlásilo 7 % respondentů. Žádný z odpovídajících (0 %) nechodí za školu pravidelně, ovšem za školou již byli. Největší část (93 %) za školou nikdy nebyla.

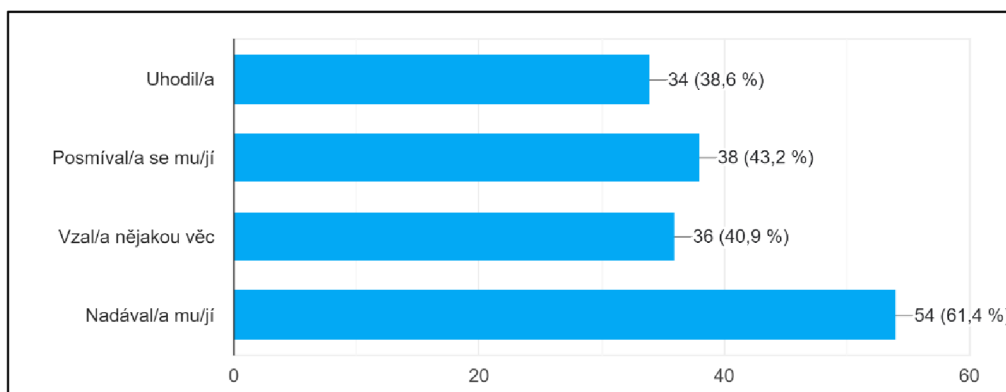
17. Už jsi někdy nějakého kamaráda/kamarádku...

Tabulka č. 14: Nevhodné chování

Nevhodné chování	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Uhodil/a	34	39
Posmíval/a se mu/jí	38	43
Vzal/a nějakou věc	36	41
Nadával/a mu/jí	54	61
Celkem	88	100

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 14: Nevhodné chování

Zdroj: vlastní zpracování

V otázce č. 17 měli respondenti za úkol zakliknout jednu nebo více možností, které učinili. Někteří z nich (39 %) uhodili svou kamarádku nebo kamaráda. Jiní (43 %) se svým přátelům posmívali. Druzí (41 %) zase vzali nějakou věc určitému člověku, se kterým se přátelí. Největší zastoupení (61 %) měla odpověď s nadávkami, respondenti uváděli tuto možnost velmi často.

4.5 Interpretace výsledků

V úvodu praktické části byly stanoveny celkem tři výzkumné otázky, kdy jedna z nich byla hlavní a další dvě byly otázky dílčí. Otázky byly zodpovězeny prostřednictvím výsledků zjištěných z dotazníkového šetření.

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku vystává převážně ze zjištěných výsledků vycházejících z první části dotazníkového výzkumu, která se zabývala vztahem mezi žáky druhého stupně základní školy, volným časem a sociálně patologickými jevy. Odpověď na první dílčí výzkumnou otázku vyplývá z výsledků, které jsou značné také z první části dotazníku. Odpověď na druhou dílčí výzkumnou otázku je vyvozena z identifikačního průzkumu a následného spojení s druhou polovinou dotazníkového šetření. Třetí dílčí výzkumná otázka se zabývá jednotlivými sociálně patologickými jevy a četostí jejich výskytu v této konkrétní škole. Hlavním cílem této práce je zjistit, zda volný čas ovlivňuje sociálně patologické jevy u žáků druhého stupně základní školy.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký vliv má volný čas na sociálně patologické jevy u žáků?

Položky č. 4 až 10 udávají odpověď na první část hlavní výzkumné otázky. Z položek vyplývá, že většina žáků 2. stupně základní školy Za Nádražím se ve svém volném čase věnuje svým zájmům a koníčkům. Z položek 9 a 10 vyplývá, že žáci ke svému volnému času zaujímají pozitivní stanovisko. Snaží se svůj volný čas využít smysluplně ve svůj vlastní prospěch. Mnozí z nich se v položce č. 10 shodují v tom, že mezi jejich životní hodnoty patří právě aktivity volného času.

Druhá část otázky se skládá ze sociálně patologických jevů. Položky z druhé části dotazníku č. 11 až 17 udávají, že někteří ze žáků vykazují jisté znaky a riziko vyvíjejícího sociálně patologického jevu. Položky č. 11 až 14 reflektují přístup jednotlivých žáků k návykovým látkám a zkušenosti s nimi. Z odpovědí vyplývá, že polovina z nich žádné zkušenosti s těmito látkami nemá, ovšem menší část z nich se s nimi již osobně setkala. U těch, kteří se s jakoukoliv návykovou látkou setkali, lze předpokládat, že ji užili pouze z důvodu experimentování a nijak se jejich rozhodnutí nerozvinulo v další pravidelné užívání a závislost na návykové látce. Položky č. 15 a 17 se zaměřují na krádež a šikanu. Z odpovědí žáků vystává jednoznačný závěr, že více než polovina z nich druhému člověku zcizila určitou věc bez jeho vědomí. Dále tyto odpovědi ukazují, že mnoho z nich se ke svému kamarádovi nebo kamarádce chovalo nevhodným způsobem. Nelze

posoudit, zda se jednalo jen o určitý druh chování, které nemělo za cíl druhému ublížit, či naopak. Z položky č. 16 je zřejmé, že většina žáků nemá problémy s docházkou do své základní školy. Ukázalo se, že pouze 6 % z nich má zkušenost se záškoláctvím, ovšem nejedná se o pravidelnou školní absenci.

Z obou částí dotazníkového šetření vyplývá, že naplnění volného času výrazně ovlivňuje sociálně patologické jevy u žáků druhého stupně základní školy. Ti, kteří se svým zájmům a koníčkům věnují pravidelně, nevykazují žádné známky rizikového chování. Svůj volný čas naplňují pozitivně, a proto se nevěnují nevhodným aktivitám v tomto čase. Většinou ti, kteří se volnočasovým aktivitám věnují pouze zřídka, vykazují malé riziko vzniku sociálně patologických jevů, ovšem lze předpokládat, že jejich dosavadní zkušenosti jsou zapříčiněny pouze zvědavostí. Naproti tomu ti, kteří svůj volný čas nenaplňují a nezabývají se svými zájmy, vykazují známky začínajícího sociálně patologického jevu, který se může ubírat jakýmkoliv směrem.

Dílčí výzkumné otázky:

Ovlivňuje škola a její nabídka zájmových kroužků volný čas žáka?

Odpověď na tuto dílčí výzkumnou otázku nám přináší položka č. 6. Větší část žáků nevyužívá ve svém volném čase nabídky volnočasových aktivit této školy. Další část jich svůj volný čas naopak využívá k návštěvám kroužků či aktivit, které jsou součástí této konkrétní školy. Menší procento z nich dochází ve svém volném čase pouze na jednorázové akce, které nejsou součástí vyučovacích hodin. Z odpovědí tedy vyplývá, že škola má na volný čas svých žáků pouze částečný vliv, jelikož se domnívám, že záleží především na tom, s jakou nabídkou škola přichází. Je možné, že někteří se neztotožňují s touto nabídkou, přestože škola nabízí širokou škálu kroužků a aktivit týkajících se volného času. Položka č. 3 udává, jaký vztah má žák ke škole, který může být samostatným klíčem pro využívání volného času v oblasti této instituce. V rámci této položky (č. 3) je značné, že ti, kteří do školy dochází s radostí a mají k ní pozitivní vztah, bývají mnohdy motivováni k účasti na volnočasových programech, které škola nabízí. Kdežto ti, kteří chovají ke škole negativní vztah, se těmto nabídkám školy vyhýbají. Není zřejmé, jestli je to ovlivněno pouze nabídkou, kterou škola žákům přináší, či vztahem mezi nimi, ovšem lze z výsledků vyvodit, že škola může plnit významnou roli při správném a kvalitním naplňování volného času.

Liší se množství projevů sociálně patologických činností mezi jednotlivými ročníky?

Tato dílčí výzkumná otázka vychází z identifikační položky č. XX, dále pak z položek č. 11, 12, 13, 14, 15, 16 a 17. Z odpovědí jsou vynechány 8. ročníky základní školy, jelikož se dotazníkového šetření z daného ročníku zúčastnil pouze jeden žák. Z jednotlivých výsledků odpovědí vyplývá, že žáci 9. ročníku se častěji pokoušejí o experimentování s návykovými látky a mají s nimi spíše více zkušeností než nižší ročníky. Žáci nejnižší dotazované třídy (6.) nemají příliš velikou zkušenost s těmito látkami a žáci 7. třídy vykazují nesouměrné zkušenosti ohledně tohoto tématu. Položka

č. 15 zahrnuje rozdílné odpovědi napříč navštěvovaným ročníkem, nelze potvrdit, ale ani vyvrátit, že se rizikové chování v oblasti krádeže nějakým výraznějším způsobem liší. Data položky č. 17 také ukazují, že nezáleží na třídní kategorii a věku v oblasti šikany. Jednotlivé dotazníky ukazují, že množství sociálně patologických jevů nezáleží pouze na ročníku daného jedince.

Jaké nejčastější formy sociálně patologických jevů se vyskytují v základní škole?

Odpověď na dílčí výzkumnou otázku udávají položky č. 11 až 17. Z položek č. 12, 15 a 17 vyplývá, že k nejčastějším formám se řadí krádeže, šikana či konzumace alkoholu. Více než polovina žáků vzala někomu jinému určitou věc bez jeho vědomí. Žáci dále vykazují ve svých odpovědích rizikové chování v určité situaci vůči svým kamarádům a kamarádkám. Zkušenosti s konzumací alkoholu byly také zaznamenány ve větším měřítku. Méně často odpovědi z položek č. 11, 13 a 14 poukazyvaly na riziko závislosti z hlediska kouření a užívání nelegálních drog. Téměř žádné riziko záškoláctví u žáků druhého stupně této základní školy v položce č. 16 nebylo zaznamenáno.

5. Diskuse

V rámci školy a školských zařízení se žáci častěji setkávají se sociálně patologickými jevy. Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda volný čas ovlivňuje sociálně patologické jevy u žáků druhého stupně základní školy. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkově 88 žáků druhého stupně základní školy v Českém Krumlově. Důležité je podotknout, že osloveno bylo přibližně 155 žáků, ovšem pouze 88 jich dotazník vyplnilo. Z celkového počtu vyplněných dotazníků byl zaznamenán pouze jeden žák osmé třídy. Důvodem může být nedůvěra v anonymní dotazník a jeho možná citlivost ohledně dané problematiky.

To, jak kdo tráví volný čas, záleží na jeho svobodné vůli, jedinec si sám určuje, čemu se chce v daném okamžiku věnovat, pro jakou aktivitu nebo zájem se rozhodne na základě své preference. Jedná se tedy o čas, ve kterém má každý člověk možnost svobodné volby. Činnosti a aktivity ve volném čase přispívají k pozitivním, ale i negativním jevům v životě.⁷² Co se týká volného času žáků druhého stupně, potvrzují, že většina z nich svůj volný čas naplňuje. To vyplývá z odpovědí získaných pomocí dotazníkového šetření. Dotazník obsahoval otázky po naplnění volného času, návštěvnosti kroužků, činnosti ve volném čase a osobních hodnotách, které jsou mnohdy součástí a prostředkem k naplnění volného času těchto žáků.

Volný čas by měl zpravidla zajišťovat zdravotní funkci, kompenzaci zátěže, odreagování a rozvoj vědomostí i znalostí. V neposlední řadě volný čas nabývá na významu v oblasti celistvého rozvoje jedince a jeho charakteru. V případě této práce se problematika dotýká žáků druhého stupně základní školy. Volný čas také slouží jako forma určité prevence vzniku sociálně patologických jevů a jiného rizikového chování.⁷³ Z mého výzkumu vyplývá, že ti žáci, kteří se věnují zájmům a koníčkům ve svém volném čase, se spíše neztotožňují s rizikovým chováním, které později vede ke vzniku závažnějších forem tohoto chování, a to k sociálně patologickým jevům. Co se týká sociálně patologických jevů, lze na základě výsledků předpokládat, že u většiny dětí dochází k takovému chování právě v důsledku nesprávného naplnění volného času. Na druhé straně nelze předpokládat, že u těch, kteří se svým zájmům věnují, není možné zaznamenat jakoukoliv formu sociálně patologického jevu, přestože ke vzniku těchto rizik zpravidla nemívají větší sklony.

Díky poznatkům Vágnerové nelze hovořit o volném čase jako o jednom z hlavních faktorů, které působí na sociálně patologické jevy. Mnohdy za vznikem těchto jevů mohou stát dispozice či chybný vývoj člověka. Na druhé straně problému může být zaznamenáno negativní prostředí, které může souviset s vývojem tohoto rizikového

⁷² Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 11–12.

⁷³ Srov. KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika volného času*, s. 79.

chování.⁷⁴ Jak již bylo zmíněno, není vždy jasné, z čeho se sociálně patologický jev vyvinul. Ovšem z mého pohledu a výzkumu lze vyvodit, že volný čas významně působí na tyto jevy a je jedním z hlavních faktorů, které tento vznik zapříčiňují. Ve výsledku většina žáků svůj volný čas tráví volnočasovými aktivitami či návštěvou kroužků a neztotožňují se s rizikovým chováním či negativními jevy ve svém životě. Výsledky jednotlivých otázek z hlediska sociálně patologických jevů poukazují na možnou zkušenost s návykovými látkami či s nevhodným chováním, ovšem ve většině případů se nejedná o plně rozvinutý sociálně patologický jev.

V rámci výsledků výzkumu je důležité konstatovat, že tato škola má alespoň z poloviny vliv na volný čas těchto žáků. Díky nabídkám volnočasových aktivit a kroužků, které škola poskytuje, je téměř polovina žáků zapojena do správného naplňování volného času. Někteří se účastní kroužků pouze v rámci školy, další je kombinují s jinými zájmy mimo školu, a najdou se i takoví, kteří svůj volný čas celkově naplňují mimo školu, či se svým zájmům nevěnují. Tyto výsledky je možné porovnat s Hofbauerovou myšlenkou popisující školu jako výchovné a vzdělávací prostředí, které má zajistit předpoklad pro správný životní styl. Právě z důvodu plnění těchto funkcí školy nabízejí volnočasové aktivity a kroužky, jichž mohou žáci využít.⁷⁵

Z hlediska jednotlivých ročníků a výsledků mého dotazníkového šetření lze předpokládat, že žáci vyšších ročníků jsou více nakloněni možnosti vzniku sociálně patologických jevů. Výsledky poukazují, že mladší ročníky nemají stále takové zkušenosti s rizikovým chováním jako ty starší. Pokud se na tuto problematiku podíváme z hlediska Langmeierovy vývojové psychologie, dochází ke značné odlišnosti mezi jeho myšlenkou a mými výsledky. Popisuje, že i když se v období dospívání vyvíjejí všechny složky, některé mohou být vyvinuty dříve než ty druhé. Jedná se o složky fyziologického, sociálního či psychologického aspektu. Znamená to, že ačkoliv může být jedinec plně fyzicky vyvinut, jeho psychická úroveň ještě nevyzrála do takové podoby, do jaké by měla.⁷⁶ Z pohledu sociálně patologických jevů pojednává Kraus a Hroncová o velmi podobných aspektech jako předchozí autor, přestože se zabývají jinou problematikou.⁷⁷ Znamená to, že výskyt sociálně patologických jevů u žáků druhého stupně by měl být různorodý, jelikož záleží na veškerých aspektech, které jedince ovlivňují. Tyto teoretické aspekty mohou být tedy pojaty a použity z hlediska psychologického vývoje či z hlediska sociálně patologických jevů, které se mohou při vzniku těchto jevů propojovat, anebo mohou být v určitém rozporu. Z mého výzkumu naproti teoretickým poznatkům vyplývá, že starší žáci, přestože všichni procházejí tímž obdobím, jsou mnohem více zapojeni do

⁷⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Poradenská psychologie pro pedagogy se zaměřením na problémy v chování. Problémy v chování mohou mít různé příčiny i různá řešení*, s. 69.

⁷⁵ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 66.

⁷⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍKOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 138.

⁷⁷ Srov. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*, s. 16.

aktivit, které úzce souvisí se sociálně patologickými jevy. Domnívám se, že takové výsledky jsou způsobeny tím, že jsem spolupracovala s určitou a specifickou skupinou, proto je možné, že se mé výsledky dopodrobna neshodují s těmi ostatními.

V základních školách se může vyskytovat mnoho sociálně patologických jevů. Z výsledků je patrné, že se v této škole v určitém měřítku objevují takové projevy chování, které lze považovat za šikanu. Není však zřejmé, zda se jedná pouze o přímou šikanu, jelikož je mnohdy příliš obtížné šikanu samotnou definovat. Přesto bylo dotazníkové šetření zaměřeno spíše na přímou šikanu, která bývá mnohdy více znatelná. Obvykle přímá šikana zahrnuje projevy fyzického či psychického násilí, nevhodná a sprostá slova adresovaná druhému, krádeže apod.⁷⁸ Někteří žáci druhého stupně této školy se také setkali s návykovými látkami. Z výsledků je zřejmé, že téměř čtvrtina dotazovaných se s určitou návykovou látkou alespoň příležitostně setkává. Tito žáci se mohou nacházet v prvním stadiu závislosti, kdy se negativní účinky neprojevují tak zřetelně, a neovlivňují tak jedincův všední život. Pouze několik respondentů uvedlo, že alkohol nebo nikotin tvoří součást jejich životů na denní bázi. U těchto žáků hrozí velké riziko závislosti, které může snadno vzniknout. Z Fisherova pohledu lze nahlížet na tyto žáky jako na osoby ve třetí fázi závislosti. Nejsou však povětšinou znatelné změny v chování těchto žáků, protože v tomto ohledu nelze mluvit o tvrdých drogách, které na chování jedince určitý vliv mají.⁷⁹ Oba případy sociálně patologických jevů se v této škole vyskytují, nelze však na základě výsledků tvrdit, že se jedná o velké množství těchto případů. Dotazníkové šetření zahrnuje také záškoláctví, tedy takové jednání, kdy žák úmyslně vynechává školní docházku, a vzniká tak u něho neomluvená absence.⁸⁰ Žáci se ve výsledku s tímto problémem v této škole nesetkávají. Výsledky ukazují, že se záškoláctvím má zkušenost jen malý počet žáků, kteří však za školu nechodí pravidelně, a tak se jedná pouze o jednorázovou odchylku od správného chování, nikoliv o sociálně patologický jev.

⁷⁸ Srov. ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*, s. 21–23.

⁷⁹ Srov. FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*, s. 95–96.

⁸⁰ Srov. PETRIŠČOVÁ, A., NOVÁKOVÁ, M. *Záškoláctví. Šance dětem* [online].

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, zda má volný čas vliv na vznik a vývoj sociálně patologických jevů u žáků druhého stupně základní školy. Sociálně patologické jevy se čím dál tím častěji vyskytují v základních školách. Přestože nebývá vždy zřejmé, co zapříčiňuje vznik těchto jevů, obvykle se v dnešním světě projevuje spojitost mezi touto problematikou a volným časem. Žáci mají díky správnému naplnění volného času možnost vyhnout se riziku sociálně patologických jevů a rozvíjet svou osobnost správným směrem.

V teoretické části jsem se zabývala poznatky z aktuálních odborných zdrojů. Shrnula jsem základní definice volného času, jeho funkce a faktory, které na volný čas působí. V této části jsem dále spojila teorii hodnot a volného času z důvodu jejich vzájemné spojitosti a vztahu. Ve druhé části jsem se věnovala problematice sociálně patologických jevů, jejich příčin vzniku, jednotlivého členění a také prevenci těchto jevů v základních školách. V poslední části teoretických poznatků jsem se zabývala starším školním věkem, jeho fyziologickým či psychologickým vývojem a volným časem v souvislosti s tímto obdobím.

Praktickou část jsem zaměřila na cíle a metodologii výzkumného šetření v rámci teoretických poznatků. Cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, zda volný čas ovlivňuje sociálně patologické jevy u žáků druhého stupně. Vzhledem k tomuto cíli byly dále stanoveny tři dílčí výzkumné otázky. Výzkumné šetření bylo realizováno na základě kvantitativní metody sběru dat. Hlavním nástrojem pro toto šetření byl dotazník, kdy výzkumný vzorek tvořili žáci druhého stupně základní školy. Po získání všech potřebných dat jsem vyhodnotila jednotlivé výsledky a zanesla jsem je do grafů a tabulek. Poté jsem výsledky zformulovala a následně porovnávala s poznatky z teoretické části v poslední kapitole.

Na základě výsledků výzkumného šetření jsem dospěla k závěru, že volný čas má vliv na sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně základní školy. Žáci, kteří se věnují naplno svému volnému času a jeho správnému využití, se neseťkávají s těmito sociálně patologickými jevy a nevzniká u nich takové riziko jako u těch, kteří svůj volný čas netráví smysluplně. Žáky druhého stupně a jejich volný čas dále alespoň z poloviny ovlivňuje škola, která jim nabízí vhodné volnočasové aktivity a kroužky, kterých mohou naplno využít. Z hlediska sociálně patologických jevů a jejich výskytu u žáků této školy je patrné, že u starších žáků se jevy tohoto typu vyskytují častěji než u těch mladších. Nejčastější formy sociálně patologických jevů vyskytujících se v této škole jsou šikana a návykové látky, avšak nevyskytují se zde ve větší míře. Pravidelné záškoláctví se v této škole neobjevuje.

Na základě vyhodnocení výsledků praktické části mé práce lze vyvodit, že cíl práce byl splněn. Přínos této bakalářské práce spočívá především ve zjištění, že volný čas a jeho

naplnění tvoří velmi důležitou a nezbytnou součást pro zabránění vzniku či vývoje sociálně patologických jevů u žáků základní školy. Přínos jsem shledala i z mého pohledu v tom, že tyto poznatky budu moci uplatnit ve své budoucí práci s dětmi tohoto věkového období a celkově v oboru, který studuji a jemuž se chci nadále profesně věnovat.

Seznam tabulek

Tabulka č. X

Tabulka č. XX

Tabulka č. 1:	Pocity ze školy
Tabulka č. 2:	Návštěvnost kroužků
Tabulka č. 3:	Využívání aktivit v této škole
Tabulka č. 4:	Domácí zájmy
Tabulka č. 5:	Časová dotace zájmů
Tabulka č. 6:	Využití volného času
Tabulka č. 7:	Hodnoty, které jsou důležité
Tabulka č. 8:	Kouříš
Tabulka č. 9:	Zkušenosti s alkoholem
Tabulka č. 10:	Nelegální drogy
Tabulka č. 11:	Návykové látky
Tabulka č. 12:	Krádež
Tabulka č. 13:	Záškoláctví
Tabulka č. 14:	Nevhodné chování

Seznam grafů

- Graf č. 1: Pocity ze školy
- Graf č. 2: Návštěvnost kroužků
- Graf č. 3: Využívání aktivit na této škole
- Graf č. 4: Domácí zájmy
- Graf č. 5: Časová dotace zájmů
- Graf č. 6: Využití volného času
- Graf č. 7: Hodnoty, které jsou důležité
- Graf č. 8: Kouříš
- Graf č. 9: Zkušenosti s alkoholem
- Graf č. 10: Nelegální drogy
- Graf č. 11: Návykové látky
- Graf č. 12: Krádež
- Graf č. 13: Záškoláctví
- Graf č. 14: Nevhodné chování

Seznam použitých zdrojů

- ČÁP, J., *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993. ISBN 80-7066-534-3.
- DRIDEA, C., SZTRUTEN G., *Free time –the major factor of influence for leisure*. [online]. Core, 2012. posl. aktualizace 6. 7. 2012. [citace: 25.01.2024]. Dostupné na WWW: <https://core.ac.uk/download/pdf/6678167.pdf>
- FLEISCHMANN, O., *Prevence sociálně patologických jevů*. [online]. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. 2001. [citace: 05.02.2024] Dostupné na WWW: <https://docplayer.cz/1358225-Prevence-socialne-patologickych-jevu.html>
- GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. [online]. Brno: Paido; edice pedagogické literatury. 2000. [citace: 17.01.2024]. Dostupné na WWW: <https://docplayer.cz/46262871-Uvod-do-pedagogickeho-vyzkumu-peter-gavora.html>
- GÖHLERT, FR.-CH., KÜHN, F., *Od návyku k závislosti: toxikomanie: drogy: účinky a terapie*. Praha: Ikar. 2001. ISBN 80-7202-950-9.
- HAMŘÍK, Z. *Volný čas dětí a mládeže*. [online]. Olomouc: Univerzita Palackého. 2022. [citace: 24.01.2024]. ISBN 978-80-244-6183-0. Dostupné na WWW: <https://play.google.com/books/reader?id=QYedEAAAQBAJ&pg=GBS.PA13&hl=cs>
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha: Portál. 3., aktualiz. vyd. 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál. 2004. ISBN 80-7178-9275.
- CHRÁSTKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. [online]. Praha: Grada, 2., aktualiz. a rozš. vyd. 2016. [citace: 17.01.2024]. s. 158. Dostupné na WWW: <https://is.mvso.cz/el/mvso/>
- JEDLIČKA R., KOŤA J. Aktuální problémy výchovy. Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. 1. vyd. Praha: Karolinum. 1998. ISBN 80-7184-555-8.
- KNOTKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. [online]. Gaudeamus: Univerzita Hradec Králové. 2022. [citace: 17.01.2024]. ISBN 978-80-7435-867-8. Dostupné na WWW: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/ustav-socialnich-studii/dokumenty/publikace-ke-stazeni/pedagogika-volneho-casu.pdf>
- KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: Univerzita Komenského. 2004. ISBN 80-223-1930-9.
- KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol., *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus. 2007. ISBN 978-80-7041-896-3.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol., *Člověk, prostředí, výchova. k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KUBÁTOVÁ, D. *Předškolní vzdělávání v pedagogických, psychologických a sociálních souvislostech*. [online]. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1. vyd. 2011. [citace: 18.01.2024]. s. 29. ISBN 978-80-904927-1-4. Dostupné na WWW: https://www.researchgate.net/profile/RomanKroufek/publication/312577502_Predskolni_vzdelavani_v_pedagogickych_psychologickych_a_socialnich_souvislostech/links/58824ffaca272b7b44254d8/Predskolni-vzdelavani-v-pedagogickych-psychologickych-a-socialnich-souvislostech.pdf#page=110

KUČEROVÁ, S., *Člověk – hodnoty – výchova: Kapitoly z filozofie výchovy*. Prešov: ManaCon, 1996. ISBN 80-85668-34-3.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

MATĚJČEK, Z., *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0000-0.

MATĚJČEK, Z., *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 1998. 1. ISBN 80-86022-21-8.

MŠMT, *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. [online]. Praha: MŠMT, 2010. posled. aktualiz. 24.02.2015. č.j. 21291/2010-28. [cit. 22.02.2024]. Dostupné na WWW: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

MŠMT, *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. [online]. Praha: MŠMT, 2002, posled. aktualiz. 10.11.2013. [cit. 22.02.2024]. Dostupné na WWW: <https://www.msmt.cz/file/7327?highlightWords=Voln%C3%BD+%C4%8Das+prevence+d%C4%9Bt%C3%AD+ml%C3%A1de%C5%BEE>

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., *Alkohol, drogy a vaše děti. Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 3. rozš. vyd. Praha: Sportpropag, 1995. ISBN 80-238-1809-0.

NEŠPOR, K., MÜLLEROVÁ, M., *Jak přestat brát drogy. Svépomocná příručka*. [ebook]. Praha: Sdružení FIT IN, 2006. 2. aktualiz. a rozš. vyd. [citace: 27.01.2024]. Dostupné na WWW: <https://drnespor.eu/shd06w2.pdf>

NEŠPOR, K., *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. ISBN: 80-7178-432.

NYTROVÁ, O., *Dialog mezi hodnotami, aneb, Hodnoty vyřčené a hodnoty žité*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-014-3.

PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. [online]. Praha: Univerzita Karlova; Pedagogická fakulta, 2014. s. 11-13. [citace: 24.01.2024]. Dostupné na WWW: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/1058504/mod_resource/content/1/Pedagogika%20volne%CC%81ho%20c%CC%8Casu_compressed%202.pdf

- PETRIŠČOVÁ, A., NOVÁKOVÁ, M., *Záškoláctví. Šance dětem*. [online]. Praha: Sirius; o. p. s., 2012. posl. aktualiz. 1.9.2023. [citace: 28.01.2024]. Dostupné na WWW: <https://sancedetem.cz/zaskolactvi>
- POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů: Manuál praxe*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. ISBN 80-86568-04-0.
- FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.
- POSPÍŠIL, J., *Hodnoty a volný čas: Nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času*. 1. vyd. [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. [citace: 30.01.2024]. ISBN 978-80-244-6237-0. Dostupné na WWW: <https://doivup.upol.cz/pdfs/doi/9900/05/7300.pdf>
- ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P., *Jak na šikamu. Pro rodiče*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6.
- SAK, P., *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN: 80-7229-042-8.
- SVOBODOVÁ, Z. a kol., *Svobodný čas: pedagogika volného času jako výchova ke svobodě*. Praha: Karolinum, 2023. ISBN 978-80-246-5497-3.
- VÁGNEROVÁ, M., *Poradenská psychologie pro pedagogy se zaměřením na problémy v chování. Problémy v chování mohou mít různé příčiny i různá řešení*. Liberec: Technická univerzita, 2011. ISBN: 978-80-7372-762-8.
- VÁGNEROVÁ, M., *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.
- VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VANÍČKOVÁ, E., *Dětská prostituce*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2218-4.
- VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník – vliv volného času na sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně
základní školy Za Nádražím

Příloha č. 2: Nabídky volnočasových aktivit a kroužků základní školy Za Nádražím

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník – vliv volného času na sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně základní školy Za Nádražím

Vážení žáci, žákyně,

jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia Jihočeské univerzity, Teologické fakulty v Českých Budějovicích. Pro svoji bakalářskou práci jsem zvolila téma „Vliv volného času na sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně. Obracím se na Vás tedy s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku. Jednotlivé dotazníky jsou zcela anonymní a nebudou nikde zveřejňovány. Veškeré údaje budou použity pouze pro zpracování mé bakalářské práce.

1. Jsi:

- a) Žena
- b) Muž

2. Jakou třídu navštěvuješ?

- a) 6. třída
- b) 7. třída
- c) 8. třída
- d) 9. třída

3. Když jdeš ráno do školy:

- a) Vždy se těším
- b) Někdy se těším, někdy se netěším
- c) Jdu odevzdaně (ani s těšením, ani s netěšením)
- d) Většinou se netěším
- e) Netěším se
- f) Většinou z toho mám hrůzu
- g) Vždy z toho mám hrůzu

4. Navštěvuješ ve svém volném čase nějaký kroužek?

- a) Ano, pravidelně
- b) Občas
- c) Nenavštěvuji

5. Využíváš k trávení volného času některou z volnočasových aktivit na této škole?

- a) Ano, pravidelně
- b) Zúčastňuji se pouze jednorázových akcí mimo vyučovací hodiny
- c) Ne, nenavštěvuji

6. Máš nějaký zájem, kterému se věnuješ ve svém volném čase, aniž bys navštěvoval/a nějaký kroužek?

- a) Ano
- c) Ne

7. Kolik hodin denně se věnuješ svým zájmům?

- a) Nevěnuji se vůbec
- b) Méně než 1 hodinu
- c) 1–2 hodiny denně
- d) 2 a více hodin denně

8. Jakým koníčkům, popřípadě jakým činnostem se věnuješ ve volném čase?

9. Myslíš si, že svůj volný čas trávíš smysluplně?

- a) Ano, svůj volný čas využívám naplno
- b) Nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a
- c) Ne

10. Označ všechny hodnoty, popřípadě napiš 3–5 hodnot, které jsou pro Tebe důležité:

- Trávit čas s rodinou
- Trávit čas s kamarády
- Sportovat
- Kreslit, malovat, vyrábět apod.
- Poslouchat písničky
- Trávit čas na sociálních sítích
- Učit se novým věcem
- Sledovat filmy, seriály
- Uklízet
- Číst knihy
- Dělat cokoli za peníze
- Jiné: _____

11. Kouříš?

- a) Ano, pravidelně
- b) Ano, příležitostně
- c) Pouze jsem to zkusil/a

d) Nikdy jsem nekouřil/a

12. Máš zkušenosti s pitím alkoholu?

- a) Ano, ale pouze jsem ochutnal/a od rodičů (kamarádů, ...)
- b) Ano, konzumuji alkohol často
- c) Ano, příležitostně
- d) Ne, nikdy jsem alkohol neochutnal/a a nepiji

13. Měl/a jsi možnost dostat se do styku s nelegálními drogami?

- a) Ano, mám s nimi osobní zkušenost
- b) Užívám je pravidelně
- c) Nikdy jsem se s nimi osobně nesetkal/a

14. Pokud jsi na některou z předchozí otázek (7.–9.) odpověděl/a „ano“, jakou návykovou látkou jsi užil/a? (Možno více odpovědí.)

- a) Nikotin (cigarety, e-cigarety)
- b) Žvýkáci tabák
- c) Alkohol
- d) Marihuana
- e) Kratom
- f) Tvrdé drogy (např. pervitin, kokain, ...)
- g) Jiné: _____

15. Vzal/a jsi někdy něco druhému člověku bez dovození?

- a) Ano
- b) Ne

16. Byl/a jsi někdy „za školou“?

- a) Ano, párkrát jsem za školou byl/a
- b) Ano, chodím za školu pravidelně
- c) Nikdy jsem za školou nebyl/a

17. Už jsi někdy nějakého kamaráda/kamarádku....

- Uhodil/a
- Posmíval/a ses mu/jí
- Vzal/a nějakou věc
- Nadával/a mu/jí

Děkuji za Váš čas.

Bobrová Jana, studentka 3. ročníku bakalářského studia Jihočeské univerzity, Teologické fakulty v Českých Budějovicích.

Příloha č. 2:

ZŠ ČESKÝ KRUMLOV, ZA NÁDRAŽÍM 222 – VOLNOČASOVÉ AKTIVITY 2023/2024				ZŠ ČESKÝ KRUMLOV, ZA NÁDRAŽÍM 222 – VOLNOČASOVÉ AKTIVITY 2023/2024 Zájmové činnosti organizované jiným subjektem v naší škole			
<p>Cena pro kroužky při ZŠ: 1000 Kč/školní rok Činnost kroužků bude zahájen 18. 9. 2023 a ukončena 14. 6. 2024. Nábor do kroužků bude ukončen 15. 9. 2023 Uvedené časy jsou pouze pro žáky (přímá pedagogická činnost), ke každé vyučovací hodině náleží pro vedoucí kroužku 15 min nepř. ped. činnosti.</p>				<p>Cenu vždy určuje daný subjekt, stejně tak zahájení činnosti.</p>			
Druh aktivity	Vedoucí, lektor	Četnost, věková kategorie					
Stolní tenis	SPORTOVNÍ B. KALISTOVÁ	1x týdně/1. + 2. st. Po 7:00–7:45 hod velká tělocvična		ŽLUTÝ KROUŽEK (1.- 2. roč. – míčové hry)	SPORTOVNÍ (klub VSK)	L. FIALOVÁ O. ZÁHOŘ V. BEDNAŘIKOVÁ H. PŘÍVRATSKÁ	2x týdně Po 14:15 – 15:15 Čt 14:15 – 15:15
Florbal	SPORTOVNÍ H. KOZÁKOVÁ	1x týdně/ 4. – 9. roč. Čt 7:00–7:45 hod velká tělocvična		ORANŽOVÝ KROUŽEK – dívky (3.–5. roč. – pro děti, které s volejbalem začínají)	SPORTOVNÍ (klub VSK)	L. BOBROVÁ	2x týdně Po 16:15 – 17:15 St 13:15 – 14:15
Atletika	SPORTOVNÍ J. VOPAT	1x týdně/1.–9. ročník Út 15:30–17:00 tělocvičny, hřiště		ORANŽOVÝ KROUŽEK – chlapci (3.–5. roč. – pro děti, které s volejbalem začínají)	SPORTOVNÍ (klub VSK)	V. ŠVADLENA	2x týdně Po 15:15 – 16:15 St 13:15 – 14:15
Basketbal	SPORTOVNÍ H. KOZÁKOVÁ	1x týdně/2. – 9. ročník Út 7:00 –7:45 velká tělocvična		ČERVENÝ KROUŽEK – dívky (3.–5. roč. – pro děti, které hrají volejbal 2. a 3. rokem)	SPORTOVNÍ (klub VSK)	L. FIALOVÁ	2x týdně Út 14:15 – 15:30 St 14:30 – 15:30
Keramika	VÝTVARNÁ I. ZAUMÜLLEROVÁ	1x za 14 dní/2. roč. Út 12:15–13:45 zimní zahrada		ČERVENÝ KROUŽEK – CHLAPCI (3.–5. roč. – pro děti, které hrají volejbal 2. a 3. rokem)	SPORTOVNÍ (klub VSK)	O. ZÁHOŘ	2x týdně St 13:15 – 14:30 Pá 14:15 – 15:30
Keramika	VÝTVARNÁ I. ZAUMÜLLEROVÁ	1x za 14 dní/3.–5. roč. Út 13:00–14:25 zimní zahrada		Náboženství	ETICKÁ	J. SKOKOVÁ	Út 14:00 – 14:45
Kouzla dovedných rukou	VÝTVARNÁ I. ZAUMÜLLEROVÁ	1x za týden/2. – 5. roč. Po 12:15–13:30 zimní zahrada					
Komunikační dovednosti	JAZYKOVÁ P. ZEGERMACHEROVÁ	1x týdně/1. ročník St 13:00–13:45					
Příprava na JPZ z českého jazyka	VZDĚLÁVACÍ H. KOZÁKOVÁ	1x týdně od prosince do poloviny dubna/9. roč. Po, St 7:00–7:45					
Příprava na JPZ z matematiky	VZDĚLÁVACÍ ŠIMEČEK, KALISTOVÁ, ZÁHOŘ, LOMBART	1x týdně od konce října do začátku dubna /9. roč. Učebna fyziky					
Příprava na talentovou zkoušku na výtvarný obor	VZDĚLÁVACÍ V. ŠVADLENA	1 x 14 dní do poloviny ledna/ 8. – 9. ročník St odpoledne					
Angličtina hravě	JAZYKOVÁ L. LAPŠANSKÁ	1 X 14 dní/ 1. – 2. roč. Po nebo Čt 13:45					
Angličtina s rodilým mluvčím I. st.	JAZYKOVÁ JODIE BOICOS	1x týdně/ 4. – 5. ročník St 13:10 – 13:55					
Konverzace v AJ s rodilým mluvčím II. st.	JAZYKOVÁ JODIE BOICOS	1x týdně/ 8. – 9. ročník St 14:00–14:45					
Cambridge KET	JAZYKOVÁ J. KOCHOVÁ	1X týdně/7. ročník Po 14:15, učebna biologie					
Turistický kroužek + 1. pomoc	SPORTOVNĚ VZDĚLÁVACÍ J. PALMOVÁ	1X týdně/3. – 5. ročník Čt 13:10 – 13:55					

Zdroj: https://www.zsnadrazi.cz/cs/servis/zak/volnocasovky_2023_24.pdf

Abstrakt

BOBROVÁ, J. *Vliv volného času na sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně základní školy*. České Budějovice. 2024. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Z. Svobodová, Ph.D.

Klíčová slova: volný čas, sociálně patologické jevy, starší školní věk, základní škola, hodnoty, rizikové chování, návykové látky, šikana, prevence

Práce se zabývá vlivem volného času na sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně základní školy. Teoretická část popisuje pojem volný čas a jeho význam, dále funkce a faktory, které na volný čas působí. Následně charakterizuje sociálně patologické jevy, zabývá se příčinou vzniku těchto jevů i jejich členěním společně s prevencí. Obsahuje také výzkumné šetření založené na kvantitativním výzkumu. Cílem práce je zjistit, zda má volný čas vliv na sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně základní školy.

Abstract

The influence of leisure time on socially pathological phenomena in lower secondary education

Key words: leisure time, socially pathological phenomena, older school age, primary school, values, risk behaviour, addictive substances, bullying, prevention

The thesis deals with the influence of leisure time on socially pathological phenomena in pupils of the 2nd grade of primary school. The theoretical part describes the concept of leisure time and its meaning, as well as functions and factors that affect leisure time. Subsequently, it characterizes socially pathological phenomena, deals with the cause of these phenomena and their classification together with prevention. It also contains a research survey based on quantitative research. The aim of the thesis is to find out whether leisure time has an impact on socially pathological phenomena in pupils of the 2nd grade of primary school.